

YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN
TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (toinen jaosto)

12 päivänä joulukuuta 2006 *

Asiassa T-155/04,

SELEX Sistemi Integrati SpA, aiemmin Alenia Marconi Systems SpA, kotipaikka Rooma (Italia), edustajanaan asianajaja F. Sciaudone,

kantajana,

vastaan

Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään aluksi P. Oliver ja L. Visaggio, sittemmin A. Bouquet, L. Visaggio ja F. Amato,

vastaajana,

jota tukee

Euroopan lennonvarmistusjärjestö (Eurocontrol), edustajinaan asianajajat F. Montag ja T. Wessely,

väliintulijana,

* Oikeudenkäyntikieli: italia.

jossa on kyse komission 12.2.2004 tekemän päätöksen, jolla hylättiin kantajan kantelu, jonka mukaan Eurocontrol on rikkonut EY:n perustamissopimuksen kilpailumääräyksiä, kumoamista tai muuttamista koskevasta vaatimuksesta,

EUROOPAN YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN
OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIN (toinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja J. Pirrung sekä tuomarit A. W. H. Meij ja I. Pelikánová,

kirjaaja: hallintovirkamies C. Kristensen,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 31.1.2006 pidetyssä istunnossa esitetyn,

on antanut seuraavan

tuomion

Asiaa koskevat oikeussäännöt

1. *Eurocontrolin oikeudellinen perusta*

- ¹ Eri eurooppalaiset valtiot, joista osa on ja osa ei ole yhteisön jäsenvaltioita, ovat perustaneet Euroopan lennonvarmistusjärjestön (Eurocontrol), joka on ilmailualalla

alueellisesti toimiva kansainvälinen järjestö, lennonvarmistusalan yhteistyöstä 13.12.1960 tehdyllä kansainvälisellä yleissopimuksella, jota on muutettu useaan otteeseen sekä tarkistettu ja koordinoitu 27.6.1997 tehdyllä pöytäkirjalla (jäljempänä yleissopimus), tarkoituksenaan lujittaa sopimusvaltioiden välistä yhteistyötä lentosuunnistuksen alalla sekä kehittää yhteisiä toimia yhteisen lentoliikenteen hallintajärjestelmän (Air Traffic Management, jäljempänä ATM) käyttöönottamiseksi tarvittavan yhdenmukaistamisen ja integroimisen toteuttamiseksi. Vaikka yleissopimus ei ole vielä muodollisesti voimassa, koska kaikki sopimusvaltiot eivät ole ratifioineet sitä, sen määräyksiä on sovellettu väliaikaisesti vuodesta 1998 lähtien Eurocontrolin pysyvän komission joulukuussa 1997 tekemän päätöksen mukaisesti. Italia liittyi Eurocontroliin 1.4.1996. Vuonna 2002 yhteisö ja sen jäsenvaltiot allekirjoittivat pöytäkirjan – joka ei ole vielä tullut voimaan – Euroopan yhteisön liittymisestä Eurocontroliin. Yhteisö päätti hyväksyä tämän pöytäkirjan Euroopan yhteisön liittymistä Euroopan lennonvarmistusjärjestöön 29.4.2004 tehdyllä neuvoston päätöksellä 2004/636/EY (EUVL L 304, s. 209). Vuodesta 2003 lähtien tämän pöytäkirjan tiettyjä määräyksiä on sovellettu väliaikaisesti odotettaessa sitä, että kaikki sopimuspuolet ratifioivat sen.

2. *Yhteisön oikeus*

- 2 Neuvosto totesi yhteensopivien teknisten eritelmien määrittelemisestä ja käytöstä lentoliikenteen hallinnan (ATM) laitteiden ja järjestelmien hankinnassa 19.7.1993 annetussa neuvoston direktiivissä 93/65/ETY (EYVL L 187, s. 52), sellaisena kuin se on muutettuna Eurocontrol-standardien hyväksymisestä 25.3.1997 annetulla komission direktiivillä 97/15/EY (EYVL L 95, s. 16), että se aikoo hyväksyä ATM:ää koskevia yhteisön teknisiä eritelmiä vastaavien Eurocontrolin määrittämien teknisten eritelmien perusteella.

3 Direktiivin 93/65 1–5 artiklan sanamuoto on seuraava:

”1 artikla

Tämä direktiivi koskee yhteensopivien teknisten eritelmien määrittelyä ja käyttöä lentoliikenteen hallinnan (ATS) laitteiden ja järjestelmien hankinnassa ja erityisesti:

- viestijärjestelmiä
- valvontajärjestelmiä
- automaattisia lennonvalvonnan apujärjestelmiä
- suunnistusjärjestelmiä.

2 artikla

Tässä direktiivissä tarkoitetaan:

- a) ’teknisellä eritelmällä’ erityisesti tarjousasiakirjoissa esiintyviä teknisiä vaatimuksia, joissa määritellään työsuoritukselta, materiaalilta, tuotteelta tai toimitukselta vaaditut ominaisuudet ja joiden avulla työsuoritus, materiaali,

tuote tai toimitus voidaan kuvata objektiivisesti, siten että ne soveltuvat hankintayksikön tarkoittamaan käyttöön. Teknisiin vaatimuksiin voivat kuulua laatu, suorituskyky, turvallisuus tai mitat, mukaan lukien materiaalia, tuotetta tai toimitusta koskevat vaatimukset laadunvarmistuksen, termistön, tunnusten, testauksen ja testausmenetelmien sekä pakkauksen, merkitsemisen tai päällysmerkintöjen suhteen;

- b) 'standardilla' tunnustetun standardointielimen toistuvaan tai jatkuvaan käyttöön vahvistamaa teknistä eritelmaa, jonka noudattaminen ei ole pakollista;

- c) 'Eurocontrol-standardilla' Eurocontrol-eritelmien pakollisia tietoja, jotka liittyvät fyysisiin ominaisuuksiin, laitteistokokonaisuuteen, materiaaleihin, suorituskykyyn, henkilöstöön tai menettelyihin ja joiden yhdenmukaista soveltamista pidetään keskeisenä integroidun lentoliikennepalvelujärjestelmän (ATS) täytäntöönpanon kannalta (pakolliset tiedot sisältävät Eurocontrol-standardia käsitteleviin asiakirjoihin).

3 artikla

1. Noudattaen 6 artiklassa säädettyä menettelyä komissio tunnistaa ja hyväksyy erityisesti liitteessä I esiintyvien vastualueiden Eurocontrol-standardit ja niihin myöhemmin tehdyt muutokset, joiden noudattaminen on yhteisön lainsäädännön mukaan pakollista. Komissio julkaisee kaikkien pakollisiksi määrättyjen teknisten eritelmien viitenumerot Euroopan yhteisöjen virallisessa lehdessä.

2. Sen varmistamiseksi, että liite I, johon on koottu laadittaviksi tarkoitettut Eurocontrol-standardit, olisi mahdollisimman täydellinen, komissio voi kuultuaan ensin Eurocontrolia tarvittaessa muuttaa liitettä I Eurocontrolin tekemien muutosten mukaiseksi noudattaen 6 artiklassa säädettyä menettelyä.

--

4 artikla

Saattaakseen päätökseen Eurocontrol-standardien täytäntöönpanotyön komissio voi kuultuaan ensin Eurocontrolia antaa eurooppalaisille standardointielimille direktiivin 83/189/ETY mukaisesti standardointitoimeksiantoja.

5 artikla

1. Jäsenvaltiot toteuttavat tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että hankkiessaan suunnistuslaitteita liitteessä II tarkoitettut hankintaviranomaiset viittaavat kuhunkin sopimukseen liittyvissä yleisissä asiakirjoissa ja rahtikirjoissa tämän direktiivin mukaisesti hyväksytyihin eritelmiin, edellä sanotun kuitenkaan rajoittamatta direktiivien 77/62/ETY ja 90/531/ETY soveltamista.

2. Sen varmistamiseksi, että liite II on mahdollisimman täydellinen, jäsenvaltiot ilmoittavat komissiolle kaikki omiin luetteloihinsa tehdyt muutokset. Komissio muuttaa liitettä II noudattaen 6 artiklassa säädettyä menettelyä.”

Tosiseikat ja oikeudenkäyntiä edeltänyt menettely

1. Eurocontrolin rooli ja toiminta

- 4 Saavuttaakseen tavoitteensa kehittää yhteinen eurooppalainen lentoliikenteen hallintajärjestelmä Eurocontrol kehittää, koordinoi ja suunnittelee yleiseurooppalaisten strategioiden ja niihin liittyvien toimintasuunnitelmien käyttöönottoa yhteistyökumppaneinaan kansalliset viranomaiset, lentosuunnistuspalvelujen tarjoajat, ilmatilan siviilikäyttäjät ja sotilaalliset käyttäjät, lentoasemat, teollisuus, ammattijärjestöt ja kiinnostuneet eurooppalaiset elimet. Esillä olevassa asiassa on kyse ainoastaan kolmesta Eurocontrolin toimintamuodosta.
- 5 Ensimmäinen esillä olevassa asiassa kyseessä oleva toimintamuoto on sääntelyä, standardointia ja standardien hyväksymistä koskeva toiminta. Yleissopimuksessa määritettyjen tavoitteiden osalta Eurocontrolin jäsenvaltiot ovat sopineet muun muassa hyväksyvänsä ja soveltavansa lentosuunnistusalan ”yhteisiä standardeja ja eritelmiä”. Näiden standardien ja eritelmien määrittäminen on annettu Eurocontrolin tehtäväksi. Konkreettisesti standardit ja tekniset eritelvät laatii virasto, joka on Eurocontrolin toimeenpaneva elin ja joka toimii järjestön neuvoston alaisuudessa, joka koostuu Eurocontrolin jäsenvaltioiden edustajista (järjestön kunkin jäsenvaltion ilmailuhallinnon johtajista) ja jonka tehtävänä on päättää näin laadittujen teknisten standardien hyväksymisestä. Eurocontrol harjoittaa standardointitoimintaansa muun muassa Eatchip-ohjelman (eurooppalainen lentoliikenteen valvonnan yhdenmukaistamis- ja integrointiohjelma) puitteissa, jonka perusti Euroopan siviili-ilmailukonferenssi (ECAC) vuonna 1990 konferenssin jäsenvaltioiden ATM-järjestelmien yhdenmukaistamiseksi ja myöhemmin lopulliseksi integroimiseksi.

- 6 Tähän mennessä komissio on hyväksynyt kolme Eurocontrolin laatimaa standardia direktiivissä 93/65 tarkoitetuksi yhteisön tekniseksi eritelmäksi (ks. direktiivi 97/15 ja Eurocontrol-standardien hyväksymisestä sekä direktiivin 97/15 muuttamisesta 6.9.2000 annettu komission asetus (EY) N:o 2082/2000 (EYVL L 254, s. 1), sellaisena kuin se on muutettuna 4.6.2002 annetulla komission asetuksella (EY) N:o 980/2002 (EYVL L 150, s. 38)):
- Eurocontrol-standardi online-tiedonsiirrosta (On-Line Data Interchange, OLDI)
  - Eurocontrol-standardi ilmaliikennepalveluiden tiedonsiirrosta (Air Traffic Services Data Exchange Presentation, ADEXP)
  - Eurocontrol-standardi lentotietojen siirron rajapinnan kontrollista (Flight Data Exchange – Interface Control Document, FDE-ICD).
- 7 Toinen esillä olevassa asiassa kyseessä oleva toimintamuoto on Eurocontrolin tutkimus- ja kehitystoiminta, joka käsittää yhtäältä lentosuunnistusalaan koskevien kansallisten tutkimus- ja kehityspolitiikkojen koordinoimista ja toisaalta tämän alan uutta teknologiaa koskevien yhteisten tutkimus- ja kehityshankkeiden toteuttamista. Näin Eurocontrol kehittää ja hankkii ATM-laitteistojen ja -järjestelmien prototyyppisiä, esimerkiksi tutkavalvontajärjestelmiä, voidakseen muun muassa määrittää ja hyväksyä uusia teknisiä standardeja ja eritelmiä. Eräs näin kehitetyistä järjestelmistä on ARTAS-tutkajärjestelmä, jonka kehittämistä koskevan sopimuksen Thomson CSF -niminen yritys (nykyisin Thales) sai tarjouskilpailumenettelyn perusteella. Tämän toimintamuodon puitteissa Eurocontrol on ottanut käyttöön järjestelmän, joka koskee sellaisten yritysten, joiden kanssa se on tehnyt tutkimussopimuksia, kehitettäviin prototyyppisiin liittyviä immateriaalioikeuksia

erityisesti ohjelmistojen osalta. Muiden kilpailevien yritysten oikeus käyttää näitä immateriaalioikeuksia myöhemmin ja erityisesti niiden ilmainen käyttöoikeus riippuu lähinnä siitä, ovatko sopimusosapuolet kehittäneet näitä ohjelmia nimenomaan Eurocontrolin kanssa tehdyn tutkimussopimuksen puitteissa vai onko kyse aiemmin olemassa olleista ja uudelleen käytetyistä tuotteista.

- 8 Kolmas ja viimeinen esillä olevassa asiassa kyseessä oleva toimintamuoto on Eurocontrolin jäsenvaltioiden viranomaisille pyynnöstä tarjottava apu erityisesti ATM-palvelujen ja -järjestelmien suunnittelun, erittelemisen ja luomisen alalla. Tässä yhteydessä Eurocontrolia voidaan pyytää muun muassa auttamaan lentoliikenteen valvonnasta vastaavia kansallisia viranomaisia ATM-laitteistojen ja -järjestelmien toimittamista koskevien tarjouskilpailumenettelyjen toteuttamisessa.

2. Oikeudenkäyntiä edeltänyt menettely

- 9 Kantaja, SELEX Sistemi Integrati SpA (aiemmin Alenia Marconi Systems SpA), on toiminut vuodesta 1961 lähtien lentoliikenteen hallintajärjestelmien alalla. Se teki 28.10.1997 komissiolle 6.2.1962 annetun neuvoston asetuksen N:o 17 (perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan ensimmäinen täytäntöönpanoasetus) (EYVL 1962, 13, s. 204) 3 artiklan 2 kohdan mukaisen kantelun, jossa se kiinnitti komission huomion Eurocontrolin tiettyihin väitettyihin kilpailusääntöjen rikkomisiin tämän toteuttaessa ATM-laitteistojen ja -järjestelmien standardointitehtäväänsä (jäljempänä kantelu).

10 Kantelussa esitettiin seuraavat väitteet:

- ATM-alan sovelluksiin tarkoitettujen uusien järjestelmien sekä laitteistoja ja ohjelmistoja käsittävien osajärjestelmien prototyyppien kehitys- ja hankintasuorituksiin, joita Eurocontrol on tehnyt, liittyvä immateriaalioikeusjärjestelmä luo tosiasiallisia monopoleja sellaisten järjestelmien tuotantoon, jotka Eurocontrol tämän jälkeen standardoi

- tämä tilanne on vakava varsinkin, kun Eurocontrol ei ole toteuttanut toimenpiteitä, joilla taattaisiin läpinäkyvyys-, avoimuus- ja syrjimättömyysperiaatteen kunnioittaminen hankittaessa standardien määrittämiseksi käytettäviä järjestelmien ja osajärjestelmien prototyyppijä

- lisäksi nykyisestä järjestelmästä seuraa, että standardointiin käytettäviä prototyyppijä tuottavat yritykset ovat erityisen edullisessa tilanteessa kilpailijoihinsa nähden tarjouskilpailuissa, joita kansalliset viranomaiset järjestävät ATM-laitteistojen hankkimiseksi.

11 Kantaja täydensi kanteluaan 15.5. ja 29.9.1998 päivätyillä kirjeillä.

12 Komissio pyysi 3.11.1998 päivätyllä kirjeellä, jonka olivat allekirjoittaneet kilpailupääosaston ja liikennepääosaston pääjohtajat (jäljempänä 3.11.1998 päivätty kirje), Eurocontrolia esittämään huomautuksensa kantelusta. Tämän kirjeen liitteenä oli komission virkamiesten laatima lyhyt analyysi, jossa mainittiin ongelmat, joita

kantelussa esiin tuodusta Eurocontrolin toiminnasta voi aiheutua erityisesti ATM-tuotteiden, -järjestelmien ja -palvelujen sisämarkkinoiden toiminnalle. Komissio totesi kuitenkin, ettei tämä analyysi ennakoanut yhteisön kilpailusääntöjen soveltamista esillä olevaan asiaan. Komissio ilmoitti 12.11.1998 kantajalle 3.11.1998 päivätyistä kirjeistä ja sen sisällöstä.

- 13 Vastauksenaan komission pyyntöön Eurocontrol esitti huomautuksensa kantelusta sekä komission analyysistä 2.7.1999 päivätyllä kirjeellä, joka käsitti kaksisivuisen kirjeen ja 12-sivuiset huomautukset. Huomautukset toimitettiin kantajalle komission 12.8.1999 päivätyllä kirjeellä, ja kantaja otti niihin kantaa 14.2. ja 28.3.2000 päivätyillä kirjeillä.
- 14 Komissio ilmoitti kantajalle 15.6.2000 päivätyllä kirjeellä, että sen mielestä kantelussa ilmoitetut tosiseikat eivät kuulu EY 82 artiklan soveltamisalaan ja ettei se missään tapauksessa voi niiden perusteella todeta kyseisen artiklan rikkomista. Kantaja toisti kantansa 15.1.2001 ja 2.8.2002 päivätyissä kirjeissä. Komissio ilmoitti 25.9.2003 päivätyllä kirjeellä kantajalle kuulemisesta tietyissä EY:n perustamissopimuksen [81] ja [82] artiklan mukaisissa menettelyissä 22.12.1998 annetun komission asetuksen (EY) N:o 2842/98 (EYVL L 354, s. 18) 6 artiklan mukaisesti, ettei se pitänyt kantelussa esitettyjä perusteluja riittävinä, jotta se voisi hyväksyä kantelun. Kantaja vastasi 14.11.2003 päivätyllä kirjeellä, että sen kanta oli yhä muuttumaton.
- 15 Komissio hylkäsi kantelun 12.2.2004 päivätyllä kirjeellä (jäljempänä riidanalainen päätös), jossa se vahvisti jo 25.9.2003 päivätyssä kirjeessä esittämänsä arviot. Komissio totesi riidanalaisessa päätöksessä erityisesti seuraavaa:

- yhteisön kilpailusääntöjä sovelletaan lähtökohtaisesti Eurocontrolin kaltaisiin kansainvälisiin järjestöihin sillä edellytyksellä, että konkreettisesti kyseessä olevaa toimintaa voidaan pitää taloudellisena toimintana

- kantelun kohteena oleva Eurocontrolin toiminta ei ole luonteeltaan taloudellista eikä Eurocontrolia voida tämän vuoksi pitää EY 82 artiklassa tarkoitettuna yrityksenä eikä tämä toiminta, vaikka sitä pidettäisiinkin yritystoimintana, missään tapauksessa ole EY 82 artiklan vastaista

- tekninen standardointi on yleisen edun mukaista toimintaa, jota Eurocontrol harjoittaa vastikkeetta, voittoa tai yksityisiä tarkoituksia tavoittelematta, eikä standardoinnissa myöskään määrätä maksuista tai käyttäjille tarjottavia palveluja koskevista yksityiskohdista, minkä vuoksi toiminta ei ole taloudellista

- prototyyppien hankinnan ja immateriaalioikeuksien hallinnoinnin osalta kantelussa ei esitetä mitään erityisiä tosiseikkoja, jotka merkitsisivät määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä

- immateriaalioikeusjärjestelmän osalta Eurocontrol antaa ilmaiseksi kiinnostuneiden yritysten käyttöön tutkimus- ja kehitystoiminnassaan saamansa immateriaalioikeudet; vaikka immateriaalioikeuksien hallinnointia pidettäisiin taloudellisena toimintana, se, että tutkimus- ja kehitystoimintaan osallistuneilla yrityksillä on tekninen etu, johon ne voivat vedota tarjouskilpailun yhteydessä, ei voi merkitä määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä, joka voitaisiin lukea Eurocontrolin syyksi

- Eurocontrolin kansallisille viranomaisille pyynnöstä tarjoama avustustoiminta ei voi olla taloudellista toimintaa, koska sitä harjoitetaan vastikkeetta; tämän avustustoiminnan yhteydessä Eurocontrolilla ei ole lainkaan päätösvaltaa, jota käyttävät yksinomaan kansalliset viranomaiset.

Oikeudenkäyntimenettely ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa ja asianosaisten vaatimukset

- 16 Kantaja on nostanut esillä olevan kanteen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjaamoon 23.4.2004 toimittamallaan kannekirjelmällä.
- 17 Eurocontrol pyysi 1.9.2004 päivätyllä kirjelmällä, joka toimitettiin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjaamoon 2.9.2004, saada esiintyä väliintulijana tukeakseen komission vaatimuksia.
- 18 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen toisen jaoston puheenjohtaja hyväksyi 25.10.2004 antamallaan määräyksellä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 116 artiklan 6 kohdan mukaisesti Eurocontrolin väliintulon komission vaatimusten tueksi siinä muodossa, että Eurocontrol saa esittää huomautuksensa suullisessa käsittelyssä.
- 19 Kantaja vaati 25.2.2005 toimitetulla kirjelmällä, että komissiota pyydetään prosessinjohtotoimena toimittamaan 3.11.1998 päivätty kirje, kaikki muut komission virkamiesten hallinnollisen menettelyn kuluessa laatimat asiakirjat, tekniset analyysit, mahdollinen kirjeenvaihto komission virkamiesten ja Eurocontrolin välillä sekä Eurocontrolin laatimat asiakirjat.

- 20 Komissio lähetti 11.3.2005 päivätyllä kirjeellä, joka toimitettiin 18.3.2005, 3.11.1998 päivätyyn kirjeen. Komissio totesi, ettei sillä ollut hallussaan muita asiakirjoja, jotka olisi ollut aiheellista liittää esillä olevan asian asiakirjavihkoon, ja että kantajan vaatimus oli yleinen ja perustelematon, ja vastusti kantajan muita vaatimuksia.
- 21 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen toisen jaoston puheenjohtaja pyysi 5.4.2005 antamallaan päätöksellä väliintulijaa työjärjestyksen 64 artiklan 3 kohdan b alakohdan perusteella toimittamaan kirjelmän.
- 22 Kantaja pyysi kirjaamoon 27.4.2005 toimittamallaan kirjelmällä asian selvittämistoi-
mia, jotta todistajia kuultaisiin ja komissio toimittaisi asiakirjat, ja esitti kolme uutta
kanneperustetta, joiden mukaan tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja oli arvioitu
ilmeisen virheellisesti, huolellisuus- ja puolueettomuusvelvoitetta oli laiminlyöty
sekä harkintavaltaa oli käytetty väärin, koska kantajan tiedonsaantioikeutta ja
kontradiktorista periaatetta oli loukattu.
- 23 Väliintulija jätti kirjelmänsä 16.6.2005.
- 24 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin (toinen jaosto) päätti aloittaa suullisen
käsittelyn esittelevän tuomarin kertomuksen perusteella ilman edeltäviä asian
selvittämistoi-
mia. Asianosaisille päätettiin kuitenkin esittää kysymyksiä, joihin niitä
pyydettiin vastaamaan suullisesti istunnossa.

25 Asianosaisten lausumat ja vastaukset ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen esittämiin kysymyksiin kuultiin 31.1.2006 pidetyssä istunnossa. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen huomautusten seurauksena kantaja muutti lisäksi alkuperäisiä vaatimuksiaan.

26 Näiden muutosten jälkeen kantaja vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuim

- kumoaa riidanalaisen päätöksen ja/tai muuttaa sitä
- velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

27 Komissio vaatii väliintulijan tukemana, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuim

- hylkää kanteen
- velvoittaa kantajan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Oikeudellinen arviointi

1. Kantajan vaatimuksen, jonka mukaan riidanalainen päätös on kumottava ja/tai sitä on muutettava, tutkittavaksi ottaminen

28 Kantaja ei täsmennä, onko muuttamisvaatimusta pidettävä toissijaisena vaatimuksena. Joka tapauksessa vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan yhteisöjen tuomiois-

tuinten ei kuulu harjoittamansa laillisuusvalvonnan yhteydessä osoittaa toimielimille määräyksiä tai toimia niiden sijasta, vaan kyseessä olevan hallintoelimen tehtävänä on toteuttaa kumoamiskanteen johdosta annetun tuomion täytäntöönpanotoimenpiteet (asia T-67/94, Ladbroke Racing v. komissio, tuomio 27.1.1998, Kok. 1998, s. II-1, 200 kohta ja yhdistetyt asiat T-374/94, T-375/94, T-384/94 ja T-388/94, European Night Services ym. v. komissio, tuomio 15.9.1998, Kok. 1998, s. II-3141, 53 kohta).

- 29 Näin ollen kantajan ensimmäinen vaatimus on jätettävä tutkimatta siltä osin kuin siinä vaaditaan riidanalaisen päätöksen muuttamista.

2. Kantajan esittämien uusien kanneperusteiden tutkittavaksi ottaminen

Asianosaisten huomautukset

- 30 Kantaja esitti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjaamoon 27.4.2005 toimittamallaan kirjelmällä kolme uutta kanneperustetta, joiden mukaan tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja oli arvioitu ilmeisen virheellisesti, huolellisuus- ja puolueettomuusvelvoitetta oli laiminlyöty sekä harkintavaltaa oli käytetty väärin, koska kantajan tiedonsaantioikeutta ja kontradiktorista periaatetta oli loukattu.
- 31 Kantaja perustelee uusien kanneperusteiden esittämistä kirjallisen menettelyn päättymisen jälkeen sillä, että menettelyn aikana oli tullut esiin uusia tosiseikkoja työjärjestyksen 48 artiklassa tarkoitettulla tavalla. Kantajan mielestä se, että komissio toimitti 11.3.2005 päivättyjen huomautustensa liitteenä 3.11.1998 päivätyn kirjeen, muodosti tällaisen uuden tosiseikan. Kantaja väittää 27.4.2005 toimitetussa

kirjelmässä, että se on vasta lukiessaan vastinetta, johon oli liitetty Eurocontrolin johtajan 2.7.1999 päivätty kirje, saanut tietää siitä, että 3.11.1998 päivätty kirje ei ollut pelkkä kantelun saate vaan sisälsi myös komission kahden pääjohtajan allekirjoittaman analyysin.

- 32 Komissio vaati näiden uusien kanneperusteiden tutkimatta jättämistä. Sen mukaan kantaja oli saanut riittävän tiedon 3.11.1998 päivätyn kirjeen lähettämisestä, sisällöstä ja allekirjoittajista 12.11.1998 päivätyn kirjeen sisällön perusteella.

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

- 33 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 48 artiklan 2 kohdan ensimmäisen alakohdan mukaan asian käsittelyn kuluessa ei saa vedota uuteen perusteeseen, ellei se perustu käsittelyn aikana esille tulleisiin tosiseikkoihin tai oikeudellisiin seikkoihin. Näin ollen on tutkittava, onko näin esillä olevassa asiassa.

- 34 Tältä osin on korostettava, että 12.11.1998 päivätyssä kirjeessä (ks. edellä 12 kohta) kantajalle ilmoitettiin, että kilpailupääosaston ja liikennepääosaston pääjohtajat olivat kantelussa esille tuotujen oikeudellisten ja taloudellisten seikkojen tutkimisen jälkeen lähettäneet Eurocontrolille kirjeen, jossa sitä pyydettiin esittämään huomautuksensa, että he olivat kiinnittäneet Eurocontrolin huomiota sen standardointitoimintaan liittyviin tiettyihin seikkoihin ja että Eurocontrolia pyydettiin erityisesti määrittämään yhdessä komission virkamiesten kanssa neutraali ja johdonmukainen lähestymistapa yrityksiin nähden. Kirje päättyi ilmoitukseen, jonka mukaan kantajan katsottiin saaneen tiedon Eurocontrolin vastauksesta ja komission virkamiesten ja Eurocontrolin välisten keskusteluiden kulusta.

35 On todettava, että komission pääjohtaja – tai vielä vähemmän kaksi pääjohtajaa – ei lähtökohtaisesti allekirjoita pelkkää kantelun saatetta. Lisäksi kantajalle annettusta tiedosta, jonka mukaan komissio kiinnitti Eurocontrolin huomiota sen standardointitoimintaan liittyviin tiettyihin seikkoihin ja ilmoitti aikomuksestaan pohtia asiaa yhdessä sen kanssa, oli mahdollista päätellä, että 3.11.1998 päivätty kirje sisälsi todennäköisesti kantelun tutkintaa koskevia aineellisia huomioita. Tämän vahvistavat lisäksi Eurocontrolin 2.7.1999 kantelusta tekemät huomautukset, jotka toimitettiin kantajalle 12.8.1999 päivätyllä kirjeellä. Näiden huomautusten johdanto-osassa mainitaan nimenomaisesti, että kantelua ”seurasi komission lyhyt analyysi, jossa oikeudellisia seikkoja ei tutkittu alustavasti mutta jossa kommentoitiin Eurocontrolin toimintaa, jonka komissio katsoi antavan aiheutta kritiikkiin ja jota oli yhdenmukaistettava yhteisön käytäntöjen kanssa”.

36 Tässä yhteydessä voidaan todeta, että Eurocontrolin johtajan 2.7.1999 päivätty kirje ei sisältänyt enempää tietoja komission kahden pääjohtajan allekirjoittaman analyysin olemassaolosta kuin komission 12.11.1998 päivätty kirje tai Eurocontrolin kantelusta esittämät huomautukset.

37 Eurocontrolin johtajan 2.7.1999 päivätyn kirjeen kaksi kohtaa, joihin kantaja nimenomaisesti vetoaa ja joissa mainitaan komission virkamiesten Eurocontrolin tietyistä keskeisistä toimintamuodoista esittämät huomiot ja komission ehdotus näiden seikkojen pohtimisesta yhdessä kantelua tutkittaessa, eivät sisällä mitään tietoja, joita ei olisi jo mainittu 12.11.1998 päivätyssä kirjeessä tai Eurocontrolin kantelusta esittämissä huomautuksissa, joissa lisäksi todettiin Eurocontrolin toimintamuodot, joiden komissio katsoi ”antavan aiheutta kritiikkiin”.

38 Kantaja on näin ollen voinut lukemalla komission 12.11.1998 päivätyn kirjeen ja Eurocontrolin kantelusta esittämät huomautukset, jotka on toimitettu kantajalle 12.8.1999, ymmärtää, että Eurocontrolin moititun toiminnan analyysi oli liitetty

3.11.1998 päivättyyn kirjeeseen. Tämän vuoksi, kun otetaan huomioon komission 12.11.1998 päivätty kirje, on todettava, ettei kantaja voi perustellusti väittää saaneensa vasta lukemalla Eurocontrolin johtajan 2.7.1999 päivätyn kirjeen, joka oli vastineen liitteenä, tiedon siitä, että 3.11.1998 kirje ei ollut pelkkä sen esittämän kantelun saate vaan sisälsi myös kantelua koskevan analyysin, jonka oli allekirjoittanut kaksi komission pääjohtajaa. Näin ollen kantaja ei voi vedota kyseiseen 2.7.1999 päivättyyn kirjeeseen tosiseikkana, joka olisi ilmennyt vasta oikeudenkäyntimenettelyn aikana.

39 Lisäksi 3.11.1998 päivätyllä kirjeellä ei ole kantajan sille antamaa merkitystä. Komissio ei totea siinä, että Eurocontrolin toiminta olisi taloudellista toimintaa ja että siihen voitaisiin näin ollen soveltaa yhteisön kilpailusääntöjä. Tässä kirjeessä todetaan lisäksi nimenomaisesti, että siihen liitetty analyysi on tehty ”ennakoimatta yhteisön kilpailusääntöjen soveltamista”, mikä selittää sen, että siinä tutkitaan myös vaikutuksia, joita Eurocontrolin toiminnasta – vaikkei se olekaan taloudellista toimintaa – voi aiheutua ATM-laitteistojen alalla toimivien yritysten väliselle kilpailulle.

40 Tästä seuraa, että nämä uudet kanneperusteet on jätettävä tutkimatta.

3. Väliintulijan esittämän perusteen, joka koskee sen kansainvälisen oikeuden mukaista immunitteettia, tutkittavaksi ottaminen

41 Väliintulija, joka tukee komissiota, on komission tapaan vaatinut kanteen hylkäämistä. Vaatimustensa tueksi se esittää kaksi perustetta, joista ensimmäisen mukaan Euroopan unionin säännöksiä ei sovelleta Eurocontroliin sen kansainvälisen

oikeuden mukaisen immunitetin vuoksi ja toisen mukaan Eurocontrol ei ole EY 82 artiklassa tarkoitettu yritys. On kuitenkin todettava, että komissio ei ole esittänyt näistä perusteista ensimmäistä.

- 42 Tältä osin on huomautettava, että vaikka yhteisöjen tuomioistuimen perussäännön 40 artiklan neljäs kohta, jota sovelletaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa käytävään oikeudenkäyntimenettelyyn perussäännön 53 artiklan ensimmäisen kohdan nojalla, ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 116 artiklan 3 kohta eivät estä väliintulijaa esittämästä tukemansa asianosaisen väitteisiin nähden uusia tai niistä poikkeavia perusteluita, jottei sen väliintuloa rajoitettaisi pelkästään kanteessa esitettyjen väitteiden toistoksi, ei kuitenkaan voida katsoa, että nämä määräykset sallisivat sen muuttaa tai vääristää kanteessa määriteltyä oikeudenkäynnin alaa esittämällä uusia perusteita (ks. vastaavasti asia 30/59, *De Gezamenlijke Steenkolenmijnen in Limburg v. korkea viranomainen*, tuomio 23.2.1961, Kok. 1961, s. 3 ja 37, Kok. Ep. I, s. 69; asia C-313/90, *CIRFS ym. v. komissio*, tuomio 24.3.1993, Kok. 1993, s. I-1125, Kok. Ep. XIV, s. I-95, 22 kohta; asia C-245/92 P, *Chemie Linz v. komissio*, tuomio 8.7.1999, Kok. 1999, s. I-4643, 32 kohta; asia T-459/93, *Siemens v. komissio*, tuomio 8.6.1995, Kok. 1995, s. II-1675, 21 kohta; yhdistetyt asiat T-371/94 ja T-394/94, *British Airways ja British Midland Airways v. komissio*, tuomio 25.6.1998, Kok. 1998, s. II-2405, 75 kohta; yhdistetyt asiat T-125/96 ja T-152/96, *Boehringer v. neuvosto ja komissio*, tuomio 1.12.1999, Kok. 1999, s. II-3427, 183 kohta; asia T-395/94, *Atlantic Container Line ym. v. komissio*, tuomio 28.2.2002, Kok. 2002, s. II-875, 382 kohta ja asia T-114/02, *BaByliss v. komissio*, tuomio 3.4.2003, Kok. 2003, s. II-1279, 417 kohta).
- 43 Näin ollen on katsottava, että koska väliintulijoiden on ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 116 artiklan 3 kohdan mukaan hyväksyttävä asia sellaisena kuin se on väliintulohetkellä ja koska väliintulokirjelmässä saadaan yhteisöjen tuomioistuimen perussäännön 40 artiklan neljännen kohdan mukaan esittää vain jonkun asianosaisen vaatimuksia tukevia vaatimuksia, Eurocontrolilla ei väliintulijana ole oikeutta esittää tätä perustetta, joka koskee sen kansainvälisen oikeuden mukaista immunitettia.
- 44 Tämän vuoksi Eurocontrolin ensimmäinen peruste on jätettävä tutkimatta.

4. *Kumoamisvaatimus*

- 45 Kantaja esittää kanteessaan kumoamisvaatimuksensa tueksi kolme kanneperustetta, joista ensimmäinen koskee ilmeistä arviointivirhettä sen osalta, voidaanko yhteisön kilpailusääntöjä soveltaa Eurocontroliin, toinen koskee ilmeistä arviointivirhettä sen osalta, onko yhteisön kilpailusääntöjä rikottu, ja kolmas koskee olennaisten menettelymääräysten rikkomista.
- 46 Kantajan esittämien väitteiden ja perustelujen valossa, vaikka kantaja on viitannut yleisesti ”yhteisön kilpailusääntöihin”, kaksi ensimmäistä kanneperustetta liittyy kuitenkin ainoastaan EY 82 artiklaan. Kantajan kahta ensimmäistä kanneperustetta tutkitaan näin ollen yksinomaan tämän artiklan valossa.
- 47 Näiden kanneperusteiden osalta on lisäksi todettava, että koska komission päätöksen määräysosa perustuu useisiin perusteluihin, joista kukin yksinään riittäisi sen perusteluksi, kyseinen päätös on lähtökohtaisesti kumottava ainoastaan siinä tapauksessa, että jokainen näistä perusteluista on lainvastainen. Tässä tapauksessa virhe tai muu lainvastaisuus, joka vaikuttaa vain yhteen päätöksen perusteluista, ei voi olla hyväksyttävä peruste riidanalaisen päätöksen kumoamiseksi, jos tällä virheellä ei ole voinut olla ratkaisevaa vaikutusta tämän päätöksen tehneen toimielimen hyväksymään päätöksen määräysosaan (ks. vastaavasti asia T-126/99, *Graphischer Maschinenbau v. komissio*, tuomio 14.5.2002, Kok. 2002, s. II-2427, 49–51 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen ja asia T-210/01, *General Electric v. komissio*, tuomio 14.12.2005, Kok. 2005, s. II-5575, 43 kohta).
- 48 EY 82 artiklassa, jota esillä olevassa asiassa kantaja haluaisi komission soveltavan, kielletään se, että yritys käyttää määrävää markkina-asemaansa väärin. Sen edellytyksen lisäksi, että väärinkäytön on vaikutettava jäsenvaltioiden väliseen

kauppaan, tässä artiklassa asetetaan kaksi kumulatiivista edellytystä, joista ensimmäisen mukaan yrityksen on oltava määräävässä markkina-asemassa ja toisen mukaan sen on käytettävä tätä määräävää markkina-asemaansa väärin. Kuten edellä (15 kohdassa) todetaan, komissio on katsonut ensinnäkin, että Eurocontrol ei ole yritys, ja toiseksi, ettei moitittu toiminta missään tapauksessa ole EY 82 artiklan vastaista. Komissio on näin ollen perustellut riidanalaista päätöstä kahdella toteamuksella, joiden mukaan kumpikaan edellä mainituista edellytyksistä ei täyttynyt esillä olevassa asiassa ja joista kumpikin riitti riidanalaisen päätöksen määräysoosan perusteluksi.

- 49 Tästä seuraa, että riidanalaisen päätöksen kumoaminen edellyttää, että hyväksytään kantajan kaksi ensimmäistä kanneperustetta, joista ensimmäisessä riitautetaan päätöksen laillisuus ensimmäisen edellytyksen suhteen ja toinen koskee päätöksen laillisuutta toisen edellytyksen suhteen.

Ensimmäinen kanneperuste, joka koskee ilmeistä arviointivirhettä sen osalta, voidaanko EY 82 artiklaa soveltaa Eurocontroliin

- 50 EY 82 artiklan soveltaminen esillä olevaan asiaan edellyttää, että Eurocontrolia pidetään yhteisön kilpailuoikeudessa tarkoitettuna yrityksenä. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan kilpailuoikeudellisella yrityksen käsitteellä tarkoitetaan jokaista yksikköä, joka harjoittaa taloudellista toimintaa, riippumatta yksikön oikeudellisesta muodosta tai rahoitustavasta, ja taloudellista toimintaa on kaikki toiminta, jossa tavaroita tai palveluja tarjotaan tietyillä markkinoilla (asia C-41/90, Höfner ja Elser, tuomio 23.4.1991, Kok. 1991, s. I-1979, Kok. Ep. XI, s. I-147, 21 kohta; asia C-244/94, Fédération française des sociétés d'assurances ym., tuomio 16.11.1995, Kok. 1995, s. I-4013, 14 kohta; asia C-55/96, Job Centre, tuomio 11.12.1997, Kok. 1997, s. I-7119, 21 kohta; asia C-35/96, komissio v. Italia, tuomio 18.6.1998, Kok. 1998, s. I-3851, 36 kohta ja yhdistetyt asiat C-180/98–C-184/98, Pavlov ym., tuomio 12.9.2000, Kok. 2000, s. I-6451, 74 kohta).

51 Kantaja väittää, että esillä olevassa asiassa kyseessä oleva Eurocontrolin toiminta, eli standardointi, tutkimus ja kehitys sekä kansallisten viranomaisten avustaminen, on taloudellista toimintaa ja että tämän vuoksi Eurocontrolia on pidettävä EY 82 artiklassa tarkoitettuna yrityksenä. Komissio puolestaan viittaa yhteisöjen tuomioistuimen asiassa C-364/92, SAT Fluggesellschaft, 19.1.1994 antamaan tuomioon (Kok. 1994, s. I-43, Kok. Ep. XV, s. I-1), jonka 30 ja 31 kohdassa yhteisöjen tuomioistuin totesi seuraavaa:

”30 Kokonaisuudessaan tarkasteltuna Eurocontrolin toiminta on luonteeltaan, tavoitteeltaan sekä siihen sovellettavilta säännöiltään sellaisten ilmatilan valvontaan ja ohjaukseen liittyvien toimivaltuuksien käyttöä, jotka ovat tyypillisiä julkiselle vallalle. Toiminta ei ole sillä tavalla luonteeltaan taloudellista, että siihen voitaisiin soveltaa perustamissopimuksen kilpailusääntöjä.

31 Tämän vuoksi Eurocontrolin kaltainen kansainvälinen järjestö ei ole yritys, johon perustamissopimuksen 86 ja 90 artiklaa sovelletaan.”

52 Kyseisen tuomion tuomiolauselmassa sen sijaan todetaan pelkästään seuraavaa: ”[EY 82] ja [EY 86] artiklaa on tulkittava siten, ettei Eurocontrolin kaltainen kansainvälinen järjestö ole niissä tarkoitettu yritys.”

53 Komissio päätelee tästä, että yhteisöjen tuomioistuin on sulkenut pois sen mahdollisuuden, että Eurocontrolia voitaisiin missään olosuhteissa tai sen minkään toimintamuodon osalta pitää yhteisön kilpailuoikeudessa tarkoitettuna yrityksenä.

- 54 On kuitenkin todettava, että yhteisöjen tuomioistuin perusteli tätä toteamustaan yksinomaan taloudellisen toiminnan käsitteeseen liittyvällä tutkinnalla, joka koski asiassa, jossa asianosaisina olivat SAT Fluggesellschaft mbH ja Eurocontrol, moitittua Eurocontrolin toimintaa eli lentosuunnistuspalvelujen käyttäjille asetettujen maksujen vahvistamista ja perimistä osallistujavaltioiden lukuun. Yhteisöjen tuomioistuin mainitsi kyseisen tuomion 22 kohdassa osan esillä olevassa asiassa kyseessä olevista toimintamuodoista, muttei tutkinut, oliko kyse oikeuskäytäntönsä mukaisesta taloudellisesta toiminnasta. Koska perustamissopimuksen kilpailumääräyksiä sovelletaan elimen toimintaan, joka on erotettavissa toiminnasta, jota elin harjoittaa viranomaisena (asia 107/84, komissio v. Saksa, tuomio 11.7.1985, Kok. 1985, s. 2655, 14 ja 15 kohta ja asia T-128/98, Aéroports de Paris v. komissio, tuomio 12.12.2000, Kok. 2000, s. II-3929, 108 kohta), yksikön eri toimintamuotoja on tutkittava erikseen, eikä siitä, että joitakin niistä voidaan pitää julkisen vallan käyttönä, voida päätellä, etteivät muut toimintamuodot voisi olla taloudellista toimintaa (ks. vastaavasti em. asia Aéroports de Paris v. komissio, tuomion 109 kohta). Kun otetaan huomioon yhteisöjen tuomioistuimen tutkinnan rajallisuus, edellä mainitussa asiassa SAT Fluggesellschaft annetussa tuomiossa, sen 31 kohdan ja tuomiolauselman sanamuodon yleisyydestä huolimatta, ei suljeta pois sitä mahdollisuutta, että Eurocontrolia voitaisiin muiden toimintamuotojen osalta pitää EY 82 artiklassa tarkoitettuna yrityksenä.
- 55 Näin ollen on määritettävä kantajan moittiman Eurocontrolin kunkin toimintamuodon osalta yhtäältä, onko se erotettavissa elimen yleisen edun mukaisiin tehtäviin kuuluvista toimintamuodoista, ja toisaalta, merkitseekö se edellä 50 kohdassa mainitussa oikeuskäytännössä tarkoitettua taloudellista toimintaa.

Eurocontrolin tekninen standardointitoiminta

– Asianosaisten lausumat

- 56 Kantaja väittää, että Eurocontrolin tekninen standardointitoiminta on taloudellista toimintaa. Sen mukaan tämä tekninen standardointitoiminta ei ole missään

objektiivisessa yhteydessä ilmatilan hallintatehtäviin eikä sitä voida pitää julkisen vallan käyttönä lentoliikenteen valvonnan alalla. Komission riidanalaisessa päätöksessä esittämät vastakkaiset näkemykset, jotka perustuvat siihen, että kyseinen toiminta ei ollut vastikkeellista, se oli yleisen edun mukaista eikä sillä tavoiteltu voittoa eikä määrätä maksuista tai käyttäjille tarjottavia palveluja koskevista yksityiskohdista, ovat kantajan mukaan vakiintuneen oikeuskäytännön vastaisia. Lisäksi komissio on kantajan mukaan jo myöntänyt aiemmassa käytännössään, että kantelun kohteena olevien toimintamuotojen kaltainen toiminta oli taloudellista toimintaa, esimerkiksi Euroopan telestandardointi-instituutin (European Telecommunications Standards Institute, ETSI) ja Euroopan kansallisten rautatieyhtiöiden järjestön osalta. Komissio katsoi näiden kahden tapauksen kuuluvan kilpailusääntöjen soveltamisalaan.

57 Kantaja väittää, että standardointitoiminnan taloudellinen luonne voidaan johtaa prototyyppien hankinnan, joka on standardoinnin ennakkoodellytys, taloudellisesta luonteesta. Toimintamuodot, joiden lopullinen tarkoitus on standardien laadinta ja näin ollen yleisemmin standardointi, muodostavat kantajan mukaan yhdessä tietyn taloudellisen toiminnan. Sen mukaan Eurocontrol toimii markkinoilla ATM-järjestelmien prototyyppien ainoana hankkijana.

58 Komission mukaan Eurocontrol harjoittaa standardointitoimintaansa kansainvälisenä järjestönä sopimusvaltioiden lukuun, ilman omaa, erillistä ja näiden valtioiden intresseihin nähden itsenäistä intressiä ja sillä on yleisen edun mukainen tavoite ylläpitää ja parantaa ilmaliikenteen turvallisuutta. Kaikkien näiden tekijöiden perusteella voidaan komission mukaan todeta, että harjoittaessaan teknistä standardointitoimintaansa Eurocontrolia ei voida pitää yrityksenä EY 82 artiklan soveltamisen kannalta. Eurocontrolin sääntelytoiminta ei ole erotettavissa sille kansainvälisenä järjestönä uskottusta tehtävästä, ja se on itse asiassa tämän tehtävän keskeinen sisältö.

– Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

59 Eurocontrolin standardointitoiminnan osalta on erotettava aluksi toisistaan standardien valmistelu tai laatiminen, joita Eurocontrolin virasto hoitaa toimeenpantavana elimenä, ja se, että Eurocontrolin neuvosto hyväksyy standardit. Viimeksi mainittu tehtävä kuuluu lainsäädäntötoiminnan alaan. Eurocontrolin neuvosto muodostuu nimittäin järjestön kunkin jäsenvaltion siviili-ilmailuhallinnon johtajista, joille kukin valtio on antanut valtuutuksen hyväksyä teknisiä eritelmiä, jotka ovat sitovia kaikissa näissä valtioissa; tämä toiminta kuuluu suoraan näiden valtioiden julkisen vallan käyttöön. Eurocontrolin rooli vastaa siis ministerin roolia, joka kansallisella tasolla valmistele lakeja tai asetuksia, jotka hallitus tämän jälkeen hyväksyy. Kyse on näin ollen Eurocontrolin julkisen vallan käyttöön kuuluvasta toiminnasta.

60 Sen sijaan sen osalta, että Eurocontrol valmistele tai laatii teknisiä standardeja, on todettava, että tämä toiminta voidaan, toisin kuin komissio väittää, erottaa sen ilmatilan hallintaa ja lentoliikenteen turvallisuuden parantamista koskevasta tehtävästä. Komission perusteluissa, joita se esittää osoittaakseen, että Eurocontrolin standardointitoiminta liittyy sen julkisen palvelun tehtävään, viitataan itse asiassa ainoastaan näiden standardien hyväksymiseen eikä niiden laatimiseen. Tämä koskee erityisesti perustelua, jonka mukaan kansainvälisellä tasolla on perustavanlaatuisen tärkeää hyväksyä ATM-järjestelmiin liittyviä teknisiä standardeja ja eritelmiä kansallisten valvontajärjestöjen välillä tapahtuvan lennonvalvonnan välityksen luotettavuuden takaamiseksi. Tarve hyväksyä kansainvälisiä standardeja ei nimittäin välttämättä edellytä, että näitä standardeja laativan yksikön olisi oltava sama kuin se, joka ne tämän jälkeen hyväksyy. Tältä osin komissio ei ole osoittanut, että esillä olevassa asiassa olisi välttämätöntä, että näitä molempia toimintamuotoja harjoittaa pikemminkin yksi ainoa yksikkö kuin kaksi eri yksikköä.

61 Sitä, että Eurocontrol laatii standardeja, ei kuitenkaan voida pitää taloudellisena toimintana. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan nimittäin taloudellista toimintaa on kaikki toiminta, jossa tavaroita tai palveluja tarjotaan tietyillä markkinoilla (ks. em. asia *Aéroports de Paris v. komissio*, tuomion 107 kohta ja edellä 50 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö). Esillä olevassa asiassa kantaja ei ole osoittanut, että "ATM-laitteistojen alan teknisten standardointipalveluiden" markkinoita olisi olemassa. Tällaisten palvelujen ainoita kysyjä voisivat olla valtiot lentoliikenteen valvontaviranomaisen ominaisuudessa. Ne ovat kuitenkin itse halunneet laatia näitä standardeja kansainvälisen yhteistyön puitteissa Eurocontrolin välityksellä. Tämän jälkeen Eurocontrolin neuvosto hyväksyy laaditut standardit, laatimistoiminnan tuloksia ei luovuteta järjestön ulkopuolelle eikä tarjota tietyillä markkinoilla. Standardoinnin alalla Eurocontrol on jäsenvaltioilleen ainoastaan yhteistyöfoorumi, jonka ne ovat luoneet koordinoidakseen ATM-järjestelmiensä teknisiä standardeja. Näin ollen tällä alalla ei voida katsoa, että Eurocontrol "tarjoaisi tavaroita tai palveluja".

62 Esillä olevassa asiassa kantaja ei näin ollen ole osoittanut, että riidanalainen toiminta olisi käsittänyt tavaroiden tai palvelujen tarjoamista tietyillä markkinoilla, mitä kuitenkin edellytetään edeltävässä kohdassa mainitun oikeuskäytännön mukaan.

63 Kantajan väite, jonka mukaan olisi arvioitava erikseen standardointitoiminta ja teknisten standardien laatimisen edellyttämä prototyyppien hankintatoiminta, jotta prototyyppien hankintatoiminnan taloudellisen luonteen perusteella voidaan päätellä standardointitoiminnan taloudellinen luonne, ei voi menestyä.

64 Kantaja ei esitä syytä, joiden perusteella prototyyppien hankintatoiminnan luokittelu taloudelliseksi toiminnaksi, jos se oletettaisiin toteen näytetyksi, johtaisi väistämättä

siihen, että standardointitoiminta luokiteltaisiin taloudelliseksi toiminnaksi. Vaikka asianosaiset eivät kiistä sitä, että Eurocontrol hankkii markkinoilla tavaroita tai palveluja, tämä ei merkitse sitä, että toiminta, jota varten nämä tavarat tai palvelut hankitaan, olisi luonteeltaan taloudellista.

- 65 Lisäksi on todettava, että kantajan ehdottama lähestymistapa, jonka mukaan tuotantoketjun aiemmassa vaiheessa harjoitetun toiminnan (prototyyppien hankinta) luonteesta päätellään tuotantoketjun myöhemmässä vaiheessa harjoitetun toiminnan (standardointi) luonne, on ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen oikeuskäytännön vastainen. Edellä esitettyjen, yhteisöjen tuomioistuinten vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenevien edellytysten mukaisesti taloudellisen toiminnan käsite seuraa tavaroiden tai palvelujen tarjonnasta tietyillä markkinoilla eikä tällaisten tavaroiden tai palvelujen hankinnasta. Tältä osin on todettu, että ostaminen ei sellaisenaan ole ominaista taloudellisen toiminnan käsitteelle ja että sen arvioimiseksi, onko toiminta taloudellista vai ei, tuotteen ostamista ei ole erotettava hankitun tuotteen myöhemmästä käytöstä. Näin ollen on todettava, että se, käytetäänkö tuotetta myöhemmin taloudelliseen toimintaan vai ei, määrittää väistämättä ostamisen luonteen (asia T-319/99, FENIN v. komissio, tuomio 4.3.2003, Kok. 2003, s. II-357, 36 kohta). Esillä olevan asian olosuhteissa tämä merkitsee sitä, että standardointitoiminnan muu kuin taloudellinen luonne merkitsee siitä, että tämän standardointitoiminnan yhteydessä tapahtuvan prototyyppien hankinnan luonne on muu kuin taloudellinen riippumatta siitä, että Eurocontrol toimii ostajana ATM-laitteistojen markkinoilla.

- 66 Tältä osin on hylättävä kantajan väite, jonka mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen edellä mainitussa asiassa FENIN vastaan komissio antamassaan tuomiossa esittämiä perusteluja ei voida käyttää esillä olevassa asiassa tai että niitä ei voida käyttää absoluuttisesti.

- 67 Siltä osin kuin kantaja väittää yhtäältä, että edellä mainitussa asiassa FENIN vastaan komissio vallinnut tilanne on hyvin erilainen kuin esillä olevassa asiassa vallitseva

tilanne, on korostettava, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi kyseisessä asiassa yleisesti, että kun yksikkö ostaa tuotteen, mutta ei tee sitä tarjotakseen tavaroita tai palveluja taloudellisen toiminnan yhteydessä vaan käyttääkseen näitä tuotteita muunlaisessa toiminnassa, esimerkiksi puhtaasti sosiaalisessa toiminnassa, kyse ei ole yrityksestä pelkästään sen vuoksi, että se toimii markkinoilla ostajana (em. asia FENIN v. komissio, tuomion 37 kohta). Tämän lauseen sanamuodon yleisyys ja erityisesti se, että siinä mainitaan sosiaalinen toiminta ainoastaan esimerkkinä, antaa mahdollisuuden käyttää kyseisessä tuomiossa esitettyä ratkaisua kaikkiin yksiköihin, jotka ostavat tavaroita muunlaista kuin taloudellista toimintaa varten. Kuten edellä on todettu, näin on nimenomaan Eurocontrolin osalta.

- 68 Vaikka kantaja väittää toisaalta, että tätä oikeuskäytäntöä, jonka mukaan se, käytetäänkö tuotetta myöhemmin taloudelliseen toimintaan vai ei, määrittää väistämättä ostamisen luonteen, sovellettaessa ei voida jättää huomiotta, miten hankintatoiminta voi vaikuttaa merkityksellisiin markkinoihin, erityisesti tilanteissa, joissa – kuten esillä olevassa asiassa – hankkija on euroopanlaajuisesti monoposniasemassa, on todettava, että tämä väite perustuu edellä mainitussa asiassa FENIN vastaan komissio annetun tuomion virheelliseen tulkintaan. Kyseisessä tuomiossa todetaan nimittäin, että vaikka yksikkö, joka ostaa tuotteen käyttääkseen sitä muunlaisessa kuin taloudellisessa toiminnassa, ”voi käyttää huomattavaa taloudellista valtaa, mikä voi tietyissä tapauksissa johtaa monoposniasemaan, on kuitenkin todettava, että siltä osin kuin se toiminta, jonka harjoittamiseksi yksikkö ostaa näitä tuotteita, ei ole taloudellista, yksikköä ei ole pidettävä yhteisön kilpailusäännöissä tarkoitettuna yrityksenä eikä siihen siten sovelleta EY 81 artiklan 1 kohdassa ja EY 82 artiklassa määrättyjä kieltoja” (em. asia FENIN v. komissio, tuomion 37 kohta).

- 69 Tämän vuoksi on todettava, ettei komissio ole tehnyt ilmeistä arviointivirhettä, kun se on katsonut, että Eurocontrolin tekninen standardointitoiminta ei ollut yhteisön oikeuskäytännössä tarkoitettua taloudellista toimintaa eikä siihen näin ollen voitu soveltaa perustamissopimuksen kilpailusääntöjä.

Tutkimus- ja kehitystoiminta, erityisesti prototyyppien hankinta ja immateriaali-oikeusjärjestelmä

– Asianosaisten lausumat

- 70 Kantajan mukaan riidanalaista päätöstä tarkkaan lukemalla ilmenee, ettei komissio kiistä prototyyppien hankintatoiminnan ja immateriaali-oikeusjärjestelmän taloudellista luonnetta. Kantajan mukaan siinä ei nimenomaisesti suljeta pois tätä luonnehdintaa ja komissio tutki aineellisesti määräävän markkina-aseman väärinkäytön mahdollisuuden, toisin kuin se teki standardointitoiminnan ja kansallisten viranomaisten avustamistoiminnan osalta, joiden osalta se ei tutkinut aineellisesti kantajan esiin tuomia rikkomisia.
- 71 Komissio kiistää myöntäneensä Eurocontrolin tutkimus- ja kehitystoiminnan taloudellista luonnetta riidanalaisessa päätöksessä.
- 72 Esillä olevassa asiassa ATM-järjestelmien prototyyppien hankinta ja siihen liittyvä immateriaali-oikeusjärjestelmä, sellaisena kuin se on vahvistettu ostosopimuksissa, kuuluvat kantajan mukaan välittömästi Eurocontrolin standardointitoiminnan alaan. Näitä prototyyppiejä käytetään kantajan mukaan nimittäin siihen, että järjestö laatii ja hyväksyy teknisiä standardeja ja eritelmiä, eli muunlaisen kuin taloudellisen toiminnan yhteydessä.

– Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

- 73 Eurocontrolin tutkimus- ja kehitystoiminnan alan osalta kantaja tuo esiin sen, että järjestö hankkii ATM-järjestelmien prototyyppiejä ja hallinnoi tämän alan immateriaali-oikeuksia.

- 74 Kantajan ainoan immateriaalioikeuksien hallinnoinnin taloudelliseen luonteeseen liittyvän väitteen mukaan komissio ei riidanalaisessa päätöksessä kiistänyt tätä taloudellista luonnetta; komissio kiistää tämän väitteen, eikä se perustu riidanalaiseen päätökseen. Kuten kyseisen päätöksen 32 kohdasta selvästi ilmenee, komissio on tutkinut mahdollista EY 82 artiklan rikkomista tämän toiminnan osalta ainoastaan toissijaisesti ja pyrkien tyhjentävään esitykseen.
- 75 Eurocontrolin tutkimus- ja kehitystoimintansa yhteydessä harjoittama prototyyppien hankinta ja siihen liittyvä immateriaalioikeuksien hallinnointi eivät tee järjestön tutkimus- ja kehitystoiminnasta taloudellista toimintaa, sillä kyseinen hankinta ei merkitse tavaroiden tai palvelujen tarjontaa tietyillä markkinoilla.
- 76 Prototyyppien hankinta on nimittäin niiden kehittämiseen nähden ainoastaan liitännäistä toimintaa. Kuten väliintulija huomautti, kehitystoimintaa ei harjoita Eurocontrol itse vaan kyseisen alan yritykset, joille järjestö myöntää julkisia kannustetukia. Eurocontrol jakaa näin ollen julkisia varoja edistääkseen tutkimusta ja kehitystä ATM-laitteistojen alalla. Sen takaamiseksi, että kyseessä oleva ala saa käyttöönsä Eurocontrolin tukeman tutkimustoiminnan tulokset, tukisopimuksissa määrätään, että Eurocontrol saa omistukseensa prototyypin ja sen rahoittamasta tutkimuksesta johtuvat immateriaalioikeudet. Se, että Eurocontrol hankkii nämä

oikeudet, ei näin ollen ole tavoite sinänsä, eikä sitä käytetä niiden hyväksikäyttämiseksi taloudellisesti, vaan se on ainoastaan yksi osa tukea myöntävän yksikön ja tukea saavan yrityksen oikeudellista suhdetta.

- 77 Tässä yhteydessä on todettava, että Eurocontrolin käyttöön ottaman immateriaalioikeuksien hallinnoinnin yhteydessä sen edellä mainitun tutkimus- ja kehitystoiminnan tuloksena haltuunsa saamat immateriaalioikeudet annetaan kiinnostuneiden yritysten käyttöön ilmaiseksi. Kun tutkitaan sitä, onko tietty toiminta luonteeltaan taloudellista, se kriteeri, ettei vastiketta peritä, ei tosin voi sellaisenaan sulkea pois sitä mahdollisuutta, että toiminta on taloudellista. Esillä olevassa asiassa kuitenkin sen lisäksi, että Eurocontrolin prototyypin kehitystoiminnan yhteydessä hankkimat immateriaalioikeudelliset lisenssit myönnetään ilmaiseksi, kyseessä on teknisen kehityksen edistämiseen liittyvä toiminta, joka kuuluu Eurocontrolin tehtävän yleisen edun mukaisen tavoitteen piiriin, eikä sitä harjoiteta järjestön omassa intressissä, joka olisi erotettavissa kyseisestä tavoitteesta, mikä sulkee pois sen mahdollisuuden, että toiminta olisi taloudellista (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat C-264/01, C-306/01, C-354/01 ja C-355/01, AOK Bundesverband ym., tuomio 16.3.2004, Kok. 2004, s. I-2493, 63 kohta).

- 78 Tätä immateriaalioikeuksien hallinnointia ei näin ollen voida mitenkään verrata sellaisten yksityisoikeudellisten järjestöjen toimintaan, jotka hallinnoivat kansallisella tasolla musiikin- ja tekstintuottajien tekijänoikeuksia ja jotka näiden oikeuksien haltijat ovat valtuuttaneet perimään korvauksia siitä, että kolmas esittää heidän teoksiaan. Nämä järjestöt harjoittavat taloudellista toimintaa, koska ne tarjoavat korvausta vastaan tekijänoikeuksien hallinnointipalvelua ja toimivat kolmansien nähteen, jotka käyttävät kyseessä olevia teoksia kaupallisiin tarkoituksiin, keski-

tettynä korvauksien perintäjärjestönä tuottajien valtuuttamana. Näin ei ole esillä olevassa asiassa.

- 79 Tältä osin on hylättävä kantajan istunnossa esittämä väite, joka perustui 23.4.1997 laadittuun Eurocontrolin sisäiseen asiakirjaan, jonka otsikkona on "ARTAS Intellectual Property Rights and Industrial Policy" (Immateriaalioikeudet ja teollinen politiikka ARTAS-järjestelmän puitteissa), jonka se toimitti kanteen liitteenä ja jonka mukaan lisenssit eivät ole ilmaisia ja niiden myöntäminen edellyttää prototyypin ARTAS-järjestelmää varten kehittäneen yrityksen, Thomson-CSF:n (nykyisin Thales) lupaa. Mainitusta asiakirjasta ilmenee, että ARTAS-järjestelmän käyttölisenssimaksu oli yhden ecun suuruinen, mikä vastaa ilmaista lisenssiä. Samasta asiakirjasta ilmenee myös, että tämän maksun vastikkeena kyseessä oleva yritys saa täyden oikeuden käyttää Eurocontrolin rahoittaman kehityshankkeen yhteydessä kehitettyjä järjestelmän osia (foreground software), jota koskevat immateriaalioikeudet ovat Eurocontrolin hallussa. Thomson-CSF:n aiempien hankkeiden yhteydessä kehittämien ARTAS-järjestelmän osien, joita on käytetty uudelleen kyseisessä järjestelmässä (background software), osalta on otettu käyttöön tietojen julkistamisjärjestelmä, jossa toisistaan erotetaan kahdenlaiset tiedot eli yhtäältä siirrettävät tiedot ja toisaalta luottamukselliset tiedot. Ensiksi mainitut tiedot voidaan antaa Thomson-CSF:n kilpailijoille ARTAS-tyyppisten järjestelmien kehittämiseksi Eurocontrolin allekirjoittaman lisenssisopimuksen nojalla, kun taas viimeksi mainittuja tietoja ei anneta Thomson-CSF:n kilpailijoille, paitsi jos se antaa siihen luvan. Näin ollen on todettava, että kyseessä oleva asiakirja osoittaa päinvastaista kuin kantaja väittää, eli että ARTAS-järjestelmää koskevat lisenssit ovat ilmaisia, että kaikki Eurocontrolin rahoittaman hankkeen yhteydessä kehitetyt tämän järjestelmän osat annetaan tiedoksi Thomson-CSF:n kilpailijoille ilman, että viimeksi mainittu voisi sitä estää, ja jopa että osa Thomson-CSF:n aiemmin kehittämistä osista voidaan antaa kilpailevien yritysten käyttöön. Näin ollen kantajan väitteet on hylättävä tältä osin.

- 80 On hylättävä myös kantajan arvostelu, joka koskee ensinnäkin "foreground softwaren" ja "background softwaren" välistä rajanvetoa, jonka Eurocontrol on

kantajan mukaan tehnyt mielivaltaisesti ja läpinäkymättömästi, ja toiseksi sitä, että tämä rajanveto on loppujen lopuksi täysin teoreettinen, sillä, koska siinä ei oteta huomioon sellaisten osien, jotka eivät ole käytettävissä, sisältämiä tiettyjä tietoja (lähdekoodeja), kilpailijat eivät voi käyttää hyödykseen kehitettyjen ohjelmistojen käytettävissä olevia osia. Vaikka vaikuttaa siltä, että nämä seikat, jos ne oletetaan toteen näytetyiksi, voivat vaikuttaa kilpailuun ATM-laitteistojen markkinoilla, ne eivät kuitenkaan voi osoittaa Eurocontrolin soveltaman immateriaalioikeusjärjestelmän taloudellista luonnetta.

- 81 Lisäksi kantajan väitteessä, jonka mukaan Eurocontrol edellyttää sopimusyrityksen hallussa olevien oikeuksien osalta ainoastaan ”background softwaren” julkaisemista ”laittekoodipaketteina” yhdessä kaikkien niiden käytön mahdollistavien asiakirjojen kanssa, kun taas niin kutsutut OTS-ohjelmistot ovat luottamuksellisia, itse asiassa Eurocontrolia arvostellaan siitä, ettei se vaadi tutkimussopimuksia tehneitä yrityksiä antamaan kilpailijayritysten saataville omien tuotteidensa, joita on käytetty uudelleen Eurocontrolin rahoittamien tutkimushankkeiden yhteydessä, lähdekoodeja. On kuitenkin todettava, että riippumatta siitä, voitaisiinko tällainen vaatimus esittää laillisesti sopimusyrityksille, se, että Eurocontrol on immateriaalioikeusjärjestelmänsä yhteydessä käyttänyt tällaista rajanvetoa, ei täytä edellä 50 kohdassa mainitussa oikeuskäytännössä asetettuja taloudellisen toiminnan edellytyksiä eli sellaisen toiminnan harjoittamista, jossa tavaroita tai palveluja tarjotaan tietyillä markkinoilla.

- 82 Tästä seuraa, ettei komissio ole tehnyt ilmeistä arviointivirhettä, kun se on katsonut, että Eurocontrolin rahoittama tutkimus- ja kehitystoiminta ei ollut taloudellista toimintaa eikä siihen näin ollen voitu soveltaa perustamissopimuksen kilpailusääntöjä.

Kansallisten viranomaisten avustamistoiminta

– Asianosaisten lausumat

- 83 Kantaja väittää, että tekninen avustamistoiminta, jota Eurocontrol harjoittaa kansallisten viranomaisten hyväksi laatimalla julkisten tarjouskilpailujen tarjouspyyntöasiakirjoja tai osallistumalla tarjouskilpailuihin osallistuvien yritysten valintamenettelyyn, on väistämättä taloudellista. Kyse on kantajan mukaan vastikkeellisesta toiminnasta, sillä Eurocontrolin jäsenvaltiot rahoittavat Eurocontrolin toimintaa ja muiden toimintamuotojen ohella avustamistoimintaa.
- 84 Komissio ja väliintulija katsovat, että lentoliikenteen valvonnasta vastaavien kansallisten viranomaisten avustamistoiminta erityisesti sellaisten tarjouskilpailumenettelyjen osalta, jotka koskevat ATM-järjestelmien ja -laitteistojen hankintaa, on osa yleissopimuksessa määritettyjä järjestön tehtäviä. Tämän toiminnan avulla sopimusvaltiot voivat käyttäen järjestön erityistä teknistä osaamista harjoittaa itsemääräämisoikeutensa puitteissa lentoliikenteen valvonta- ja hallinnointitehtäviä. Tätä toimintaa harjoittaessaan Eurocontrol tavoittelee näin ollen yleissopimuksessa määritettyä yleisen edun mukaista tavoitetta ylläpitää ja parantaa lentoliikenteen turvallisuutta.
- 85 Komissio ja väliintulija huomauttavat lisäksi, että kyseessä oleva toiminta ei ole vastikkeellista. Eurocontrolin jäsenvaltioiden Eurocontrolille maksamalla maksuilla pyritään takaamaan järjestön yleinen toiminta eivätkä ne ole mitenkään yhteydessä niiden mahdollisiin avustuspyyntöihin. Komissio vetoaa yhteisöjen tuomioistuimen kansallisia sosiaaliturva- ja terveydenhoitojärjestelmiä koskevaan oikeuskäytäntöön ja viittaa esimerkiksi yhdistettyihin asioihin C-159/91 ja C-160/91, Poucet ja Pistre (tuomio 17.2.1993, Kok. 1993, s. I-637, Kok. Ep. XIV, s. I-27, 18 kohta), joissa yhteisöjen tuomioistuin totesi sen perusteella, etteivät vakuutettujen sairausvakuu-

tuskassaan maksamat maksut olleet missään yhteydessä sairausvakuutuskassan maksamiin etuihin, että viimeksi mainitun harjoittama toiminta ei ollut luonteeltaan taloudellista.

– Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

86 Aluksi on todettava, että kansallisten viranomaisten avustamistoiminta on erotettavissa Eurocontrolin ilmatilan hallintaa ja lentoliikenteen turvallisuuden parantamista koskevasta tehtävästä. Vaikka kyseinen avustamistoiminta voi olla yleisen edun mukaista, koska se ylläpitää ja parantaa ilmaliikenteen turvallisuutta, tämä yhteys on ainoastaan hyvin epäsuora, sillä Eurocontrolin tarjoama apu kattaa ainoastaan tekniset eritelmät ATM-laitteistoja koskevia tarjouskilpailumenettelyjä käytettäessä ja koskee lentoliikenteen turvallisuutta ainoastaan näiden tarjouskilpailumenettelyjen kautta. Tällainen välillinen yhteys ei voi merkitä sitä, että nämä toimintamuodot olisivat väistämättä yhteydessä toisiinsa. Tältä osin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin huomauttaa, että Eurocontrol tarjoaa apuaan tällä alalla ainoastaan kansallisten viranomaisten pyynnöstä. Kyse ei näin ollen ole lainkaan toiminnasta, joka olisi olennaista tai välttämätöntä lentoliikenteen turvallisuuden takaamiseksi.

87 Tämän jälkeen on huomautettava, että taloudellista toimintaa on kaikki toiminta, jossa tavaroita tai palveluja tarjotaan tietyillä markkinoilla (ks. edellä 50 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö). Kansallisten viranomaisten avustustoiminta antamalla neuvoja laadittaessa tarjouskilpailujen tarjouspyyntöasiakirjoja tai näihin tarjous-

kilpailuihin osallistuvien yritysten valintamenettelyn yhteydessä on nimenomaan palvelujen tarjoamista avustamispalvelujen markkinoilla, joilla myös asiaan erikoistuneet yksityiset yritykset voisivat toimia.

- 88 Tältä osin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut, että vielä yksi tekijä, jonka perusteella kyseessä olevaa toimintaa voidaan luonnehtia yritystoiminnaksi, on se, että sitä voi harjoittaa yksityinen yritys (em. asia *Aéroports de Paris v. komissio*, tuomion 124 kohta, joka on vahvistettu asiassa *C-82/01 P, Aéroports de Paris v. komissio*, 24.10.2002 annetulla tuomiolla, Kok. 2002, s. I-9297, 82 kohta).
- 89 Lisäksi on huomautettava, että yhteisöjen tuomioistuin on todennut useaan otteeseen, että se, että toiminta on tavallisesti uskottu julkisille elimille, ei vaikuta tällaisen toiminnan taloudelliseen luonteeseen, sillä toimintaa eivät aina ole harjoittaneet eivätkä välttämättä harjoita julkiset yksiköt (ks. vastaavasti em. asia *Höfner ja Elser*, tuomion 22 kohta ja em. asia *Job Centre*, tuomion 22 kohta). Tutkittavana olevissa olosuhteissa se, että yksityiset yritykset eivät tällä hetkellä harjoita kyseessä olevaa toimintaa, ei estä sitä, että tätä toimintaa pidetään taloudellisena toimintana, koska vaikuttaa mahdolliselta, että yksityiset yksiköt voivat harjoittaa sitä.
- 90 Koska komissio väittää, että Eurocontrolin kansallisille viranomaisille tarjoama avustamistoiminta ei sellaisenaan ole vastikkeellista, on todettava, että tämä voi olla eräs tekijä, joskaan ei sellaisenaan ratkaiseva tekijä, minkä osoittaa esimerkiksi edellä mainittu asia *Höfner ja Elser*, jossa Saksan liittotasavallan työvoimatoimiston työnvälityspalvelua tarjottiin ilmaiseksi työnantajille ja työntekijöille, jotka puolestaan rahoittivat tämän toimiston yleiskustannuksia kertamaksuin, jotka eivät riippuneet siitä, olivatko ne tosiasiallisesti käyttäneet sen työnvälityspalveluita vai eivät. Se, että Eurocontrolin jäsenvaltiot rahoittavat sitä toimielimenä ja että se tarjoaa vastikkeetta avustamispalvelujaan kansallisille viranomaisille, jotka ovat sitä pyytäneet, vastaa rahoitusrakenteeltaan sitä rahoitusrakennetta, josta oli kyse kyseisessä asiassa.

- 91 Samoin se, että avustamistoimintaa on harjoitettu yleisen edun mukaisessa tarkoituksessa, voi olla tekijä, jonka perusteella toimintaa voidaan pitää muuna kuin taloudellisena toimintana, mutta se ei estä sitä, että toimintaa, joka – kuten esillä olevassa asiassa – muodostuu siitä, että palveluja tarjotaan tietyillä markkinoilla, pidetään taloudellisena toimintana. Elimä, jotka hoitavat lakisääteisiä sosiaaliturvajärjestelmiä, jotka eivät tavoittele voittoa, jotka harjoittavat luonteeltaan sosiaalista toimintaa ja joita koskee erityisesti yhteisvastuuvaatimuksia sisältävä valtion lainsäädäntö, on pidetty taloudellista toimintaa harjoittavina yrityksinä (ks. vastaavasti em. asia *Fédération française des sociétés d'assurance ym.*, tuomion 22 kohta ja asia *C-67/96, Albany*, tuomio 21.9.1999, Kok. 1999, s. I-5751, 84–87 kohta).
- 92 Edellä esitetystä seuraa, että Eurocontrolin kansallisille viranomaisille tarjoama avustamistoiminta on taloudellista toimintaa ja että tämän vuoksi Eurocontrol on tätä toimintaa harjoittaessaan EY 82 artiklassa tarkoitettu yritys.
- 93 Näin ollen kantajan ensimmäinen kanneperuste on hyväksyttävä tältä osin ja hylättävä muilta osin.
- 94 Kuten edellä 47–49 kohdassa todetaan, tämä toteamus voi aiheuttaa riidanalaisen päätöksen kumoamisen ainoastaan, jos myös toinen kanneperuste on hyväksyttävä, sillä riidanalainen päätös perustuu myös komission toteamukseen, jonka mukaan, vaikka Eurocontrolin toimintaa olisi pidettävä taloudellisena toimintana, se ei ole EY 82 artiklan vastaista.

Toinen kanneperuste, joka koskee ilmeistä arviointivirhettä sen osalta, onko Eurocontrol rikkonut EY 82 artiklaa

- 95 Edellä esitetyn perusteella toinen kanneperuste on tutkittava ainoastaan sikäli kuin ensimmäinen kanneperuste on hyväksytty eli Eurocontrolin kansallisille viranomaisille tarjoaman avustamistoiminnan osalta.

Asianosaisten lausumat

- 96 Kantaja väittää tältä osin, että riidanalaisista päätöistä rasittaa ilmeinen arviointivirhe, koska komissio ei ole tutkinut aineellisesti sitä, merkitseekö ilmiannettu käyttäytymisen kansallisille viranomaisille tarjoaman avustamistoiminnan osalta markkina-aseman väärinkäyttöä. Kantaja tuo esiin erityisesti Eurocontrolin markkina-aseman väärinkäytön, joka liittyy yhdenvertaisen kohtelun, avoimuuden ja syrjimättömyyden periaatteiden loukkaamiseen kansallisten elinten ATM-laitteistojen hankkimiseksi toteuttamien tarjouskilpailujen yhteydessä, vaikka Eurocontrolin pitäisi noudattaa sopimuksentekomenettelyjä koskevia yhteisön säännöksiä tai ainakin yleisiä yhdenvertaisen kohtelun ja avoimuuden periaatteita.

- 97 Kantajan mukaan Eurocontrolin rooli, kun se ehdottaa hankkeita ja valitsee prototyyppisiä valmistavat yritykset, sekoittuu sen rooliin kansallisten viranomaisten

avustajana. Komissio itsekin mainitsi tämän sekaannuksen ja siitä aiheutuvat ongelmat direktiivin 93/65 soveltamista koskevassa kertomuksessaan.

98 Eurocontrolin kansallisille viranomaisille tarjouskilpailujen käynnistämisen yhteydessä tarjoamien avustamispalveluiden kautta valinnaiset standardit muodostuvat tosiasiallisesti hankintaviranomaisia sitoviksi tekijöiksi. Näin oli muun muassa Espanjassa ja Alankomaissa käydyissä tarjouskilpailuissa. Kantaja katsoo, että menettelyyn osallistunut ja standardoidun ATM-laitteiston prototyypin toteuttamista koskevan tarjouskilpailun voittanut yritys hyötyy näin säännöstenvastaisesti kahteen otteeseen: ensimmäisen kerran mielivaltaisen valinnan, jonka perusteella se on voittanut tarjouskilpailun prototyypin toteuttamiseksi, yhteydessä ja toisen kerran, koska se voidaan tämän jälkeen valita kansallisten tarjouskilpailujen yhteydessä.

99 Lisäksi kantaja vetoaa 3.11.1998 päivättyyn kirjeeseen (ks. edellä 12 kohta). Sen mukaan tämä kirje osoittaa, että komissio itsekin oli vakuuttunut, että Eurocontrol oli väärinkäyttänyt määräävää markkina-asemaansa, sillä tässä kirjeessä esitetyt epäilykset ja pohdinnat vahvistavat kaikki kanteessa esitetyt kumoamisperusteet. Kantajan mukaan komissio on näin avoimesti myöntänyt sen, että Eurocontrolin roolia voidaan arvostella, sekä kantajan mainitsemat kilpailun vääristymät. Kantajan mukaan 3.11.1998 päivätty kirje osoittaa ilmiselvästi, että komission virkamiehet ovat katsoneet, että kantelussa mainittu Eurocontrolin toiminta oli taloudellista toimintaa, että näin ollen yhteisön kilpailusäännöt koskivat sitä ja että Eurocontrolin toiminnasta aiheutuvat kilpailun vääristymät olivat todellisia ja vakavia.

- 100 Komissio korostaa, että se on riidanalaisen päätöksen 34 perustelukappaleessa, toisin kuin kantaja väittää, tutkinut aineellisesti ja toissijaisesti kantajan ilmiantaman käyttäytymisen, joka liittyy Eurocontrolin kansallisille viranomaisille tarjoamaan avustamistoimintaan. Komissio on kuitenkin päätellyt tämän tutkinnan perusteella, että kyseinen toiminta ei ollut kilpailusääntöjen vastaista.
- 101 Komissio katsoo, että kantajan 3.11.1998 päiväystä kirjeestä tekemät päätelmät perustuvat tämän kirjeen sisällön virheelliseen tulkintaan.

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

- 102 On todettava, että kantajan tämän kanneperusteen yhteydessä esittämät väitteet koskevat itse asiassa kahta erilaista tilannetta. Ensimmäisessä tilanteessa Eurocontrol järjestää tarjouskilpailun itse sellaisia omia hankintatarpeitaan varten, jotka liittyvät toimintaan, jota aiemmin on pidetty muuna kuin taloudellisena toimintana. Koska tämä tilanne ei koske Eurocontrolin kansallisille viranomaisille tarjoamaa apua, sitä ei ole tutkittava toisen kanneperusteen tutkinnan yhteydessä, joka rajoittuu avustamistoimintaan.
- 103 Toisessa tilanteessa kansalliset viranomaiset järjestävät tarjouskilpailuja, joiden osalta Eurocontrol antaa neuvoja laadittaessa tarjouskilpailujen tarjouspyyntöasiakirjoja tai valintamenettelyn yhteydessä.

- 104 Tämän tilanteen osalta on todettava ensiksi, kuten komissio on oikeutetusti todennut, että ainoastaan kansalliset viranomaiset voivat tehdä hankintoja ja niillä on näin ollen valta tehdä päätöksiä ja että ne vastaavat tarjouskilpailumenettelyjä koskevien merkityksellisten säännösten noudattamisesta. Eurocontrolin antama neuvonta ei ole pakollista eikä systemaattista. Yleissopimuksen 2 artiklan 2 kohdan alakohdan mukaan sitä annetaan ainoastaan kyseessä olevien viranomaisten nimenomaisesta pyynnöstä. Kantaja korosti, että kun viranomaiset pyytävät Eurocontrolin neuvontapalveluja, Eurocontrol voi lähtökohtaisesti vaikuttaa näiden viranomaisten tekemiin valintoihin tarjouskilpailumenettelyn yhteydessä. Kantaja ei ole kuitenkaan osoittanut, että Eurocontrol olisi konkreettisesti tilanteessa tosiasiallisesti vaikuttanut päätökseen myöntää sopimus tietyille tarjouksen tekijälle muista syistä kuin niistä, jotka liittyvät parhaan teknisen ratkaisun etsimiseen edullisimmalla hinnalla.
- 105 Toiseksi on huomautettava, että EY 82 artiklan ensimmäisen kohdan mukaan se, että yrityksen katsotaan käyttäneen väärin määräävää markkina-asemaansa, edellyttää yhtäältä, että tämä yritys on määräävässä asemassa tietyillä markkinoilla, ja toisaalta, että tätä määräävää asemaa on käytetty väärin yhteismarkkinoilla tai niiden merkittävällä osalla.
- 106 Kantaja ei ole esittänyt ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle toimittamissaan kirjelmässä tai istunnossa huomautuksiaan merkityksellisten markkinoiden määrittelystä tai Eurocontrolin määräävästä asemasta näillä markkinoilla, jotka voivat mahdollisesti olla ATM-laitteistojen toimittamista koskeviin tarjouskilpailuihin liittyvän neuvonnan markkinat tai yleisesti teknisen neuvonnan markkinat.
- 107 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin huomauttaa, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan väärinkäytön käsite on objektiivinen käsite, joka tarkoittaa määräävässä asemassa olevan yrityksen käyttäytymistä, joka on omiaan vaikuttamaan sellaisten markkinoiden rakenteeseen, joilla juuri kyseessä olevan yrityksen

olemassaolon vuoksi kilpailuaste on jo heikentynyt, ja joka estää markkinoilla vielä olemassa olevan kilpailuasteen säilymisen ja tämän kilpailun kehittymisen sen vuoksi, että tämä yritys käyttää muita kuin niitä keinoja, joita taloudellisten toimijoiden liiketoimiin perustuvassa tuotteiden tai palvelujen tavallisessa kilpailussa käytetään (asia C-62/86, AKZO v. komissio, tuomio 3.7.1991, Kok. 1991, s. I-3359, Kok. Ep. XI, s. I-261, 69 kohta ja asia T-228/97, Irish Sugar v. komissio, tuomio 7.10.1999, Kok. 1999, s. II-2969, 111 kohta).

108 Esillä olevassa asiassa on todettava, että kantaja ei ole tuonut esiin Eurocontrolin kansallisille viranomaisille tarjoaman avustamistoiminnan yhteydessä toteuttamaa käyttäytymistä, joka täyttäisi nämä edellytykset. Se ei ole ilmoittanut varsinkaan, mitä keinoja, jotka ovat "muita kuin niitä keinoja, joita taloudellisten toimijoiden liiketoimiin perustuvassa tuotteiden tai palvelujen tavallisessa kilpailussa käytetään", Eurocontrol olisi käyttänyt. Koska Eurocontrol ei harjoita minkäänlaista toimintaa ATM-laitteistojen toimittamisen markkinoilla eikä sillä ole niillä mitään rahoituskellista tai taloudellista intressiä, vaikuttaa nimittäin siltä, ettei sen ja kantajan tai minkään muun näillä markkinoilla toimivan yrityksen välillä voi olla mitään kilpailusuhdetta. Varsinkaan ei vaikuta siltä, että Eurocontrol olisi voinut saada kilpailuetua siitä, että se on voinut vaikuttaa kansallisille viranomaisille tarjottavien neuvontapalvelujen avulla siihen, että kansalliset viranomaiset valitsevat tiettyjä yrityksiä ATM-laitteistojen toimittajikseen.

109 Kantaja ei näin ollen ole osoittanut, että komissio olisi tehnyt ilmeisen arviointivirheen sen osalta, onko Eurocontrol rikkonut EY 82 artiklaa.

110 Tätä toteamusta ei horjuta 3.11.1998 päivätty kirje.

111 Kantajan väitteet, joiden mukaan tämä kirje osoittaa, että komissio itsekkin oli vakuuttunut, että Eurocontrol oli väärinkäyttänyt määräävää markkina-asemaansa

(ks. edellä 99 kohta), eivät perustu 3.11.1998 päivättyyn kirjeeseen. Kuten edellä (39 kohdassa) todetaan, komissio ei totea siinä, että Eurocontrolin toiminta olisi taloudellista toimintaa ja että siihen voitaisiin näin ollen soveltaa yhteisön kilpailusääntöjä. Tässä kirjeessä todetaan päinvastoin nimenomaisesti, että siihen liitetty analyysi on tehty ”ennakoimatta yhteisön kilpailusääntöjen soveltamista”, ja siinä tutkitaan vaikutuksia, joita Eurocontrolin toiminnasta – vaikkei se olekaan taloudellista toimintaa – voi aiheutua ATM-laitteistojen alalla toimivien yritysten väliselle kilpailulle.

- 112 Se, että komissio, vaikka se katsoo, ettei kilpailuoikeutta voida soveltaa esillä olevassa asiassa, on kuitenkin esittänyt tässä kirjeessä joitakin kriittisiä huomioita Eurocontrolin tiettyjen toimintamuotojen osalta, ei lainkaan osoita, että komissio olisi ollut vakuuttunut Eurocontrolin käyttäytymisen kilpailusääntöjen vastaisuudesta, vaan on ilmaus komission halusta kiinnittää Eurocontrolin huomiota seurauksiin, joita sen toiminnalla – vaikka se ei kuulu kilpailusääntöjen soveltamisalaan – voi kuitenkin olla kyseessä olevalla alalla toimivien yritysten väliseen kilpailuun, rajoittaakseen epätoivottuja vaikutuksia mahdollisimman paljon. Tämä kirje ei tue kantajan väitteitä.
- 113 Edellä esitetystä seuraa, että toinen kanneperuste on hylättävä.

Kolmas kanneperuste, jonka mukaan olennaisia menettelymääräyksiä on rikottu

- 114 Kantaja viittaa yhteisöjen tuomioistuinten tiettyihin ratkaisuihin, jotka koskevat kantelujen tutkimisvelvollisuutta ja päätösten perusteluvelvollisuutta, ja katsoo, että

esillä olevassa asiassa komissio laiminlöi näitä velvoitteitaan. Kantajan mukaan riidanalaisen päätöksen perustelut eivät ole asianmukaiset ja komissio on oikeudenkäyntimenettelyä edeltäneen menettelyn aikana ”mahdollisesti” loukannut puolustautumisoikeuksia.

Perusteluvetoituksen laiminlyömistä koskeva väite

– Asianosaisten lausumat

115 Kantelun kohteena olevan Eurocontrolin toiminnan luonnehdinnan osalta kantaja katsoo, ettei komissio tutkinut asianmukaisesti sitä, oliko tämä toiminta luonteeltaan taloudellista. Sen sijaan, että komissio ainoastaan totesi, ettei sääntelytoiminta ole vastikkeellista, että standardien laatiminen on yleisen edun mukaista toimintaa ja yksityistä toimintaa, jolla ei tavoitella voittoa, ja että avustamistoiminta on pelkästään teknistä tukea, josta ei makseta vastiketta ja jota tarjotaan ainoastaan sitä pyytävälle kansallisille viranomaisille, komission olisi kantajan mukaan pitänyt analysoida täysimääräisesti merkityksellistä oikeuskäytäntöä esillä olevassa asiassa sovellettavan ratkaisun selvittämiseksi. Kantaja tuo esiin riidanalaisen päätöksen tietyt perustelut ja väittää, että komission analyysi on vain muutaman rivin mittainen, vaikka kantaja esitti lukuisia seikkoja ja perusteluja kantelunsa tueksi. Riidanalaisen päätöksen tekstissä ei ilmoiteta, miksi komissio katsoi, ettei esillä olevassa asiassa ole kyse Eurocontrolin määräävän aseman väärinkäytöstä.

116 Komissio huomauttaa, että vakiintuneessa oikeuskäytännössä todetaan, että kun komissio perustelee päätöksiään, joita sen on tehtävä kilpailusääntöjen soveltamisen varmistamiseksi, komission ei tarvitse ottaa kantaa kaikkiin osapuolten vaatimuksensa tueksi esittämiin perusteluihin.

– Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

- 117 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan EY 253 artiklassa edellytetyistä perusteluista on selkeästi ja yksiselitteisesti ilmentävä riidanalaisen toimenpiteen tehneen yhteisön toimielimen päättely siten, että niille, joita toimenpide koskee, selviävät sen syyt, jotta he voivat puolustaa oikeuksiaan, ja että yhteisöjen tuomioistuin voi tutkia toimenpiteen laillisuuden. Perusteluvollisuuden täyttymistä on arvioitava asiaan liittyvien olosuhteiden perusteella, joita ovat muun muassa toimenpiteen sisältö, esitettyjen perustelujen luonne ja se tarve, jota niillä, joille päätös on osoitettu tai joita se koskee suoraan ja erikseen, voi olla saada selvennystä tilanteeseen. Perusteluissa ei tarvitse esittää kaikkia asiaan liittyviä tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja, sillä tutkittaessa sitä, täyttävätkö päätöksen perustelut EY 253 artiklassa asetetut vaatimukset, on otettava huomioon päätöksen sanamuodon lisäksi myös asiayhteys ja kaikki asiaa koskevat oikeussäännöt (ks. asia T-231/99, Joynson v. komissio, tuomio 21.3.2002, Kok. 2002, s. II-2085, 164 ja 165 kohta).
- 118 Erityisesti kun komissio perustelee päätöstä, jolla hylätään kantelu kilpailusääntöjen rikkomisesta, sen ei tarvitse ottaa kantaa kaikkiin osapuolten vaatimustensa tueksi esittämiin perusteluihin. On riittävää, että se mainitsee ne tosiseikat ja oikeudelliset seikat, joilla on olennainen merkitys päätöksen kannalta (asia T-5/97, Industrie des poudres sphériques v. komissio, tuomio 30.11.2000, Kok. 2000, s. II-3755, 199 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen ja em. asia FENIN v. komissio, tuomion 58 kohta).
- 119 Esillä olevassa asiassa komissio on täyttänyt perusteluvoitteensa. Kuten se väittää oikeutetusti, se on todennut riidanalaisen päätöksen 28 ja 29 perustelukappaleessa selvästi kantelun hylkäävän päätöksensä tärkeimmän perusteen eli sen, että Eurocontrolin arvosteltu toiminta ei ole yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännössä tarkoitettua taloudellista toimintaa. Komissio viittaa muun muassa 15.6.2000 päivättyyn kirjeeseensä (ks. edellä 14 kohta), jossa se jo ilmaisi – ja perusteli – saman

kannan. Riidanalaisen päätöksen 30–34 perustelukappaleessa komissio esitti kunkin arvostellun toimintamuodon osalta tämä arvion perusteena olevat erityiset syyt. Prototyyppien kehittämis- ja hankintatoiminnan ja immateriaalioikeusjärjestelmän osalta sekä kansallisille viranomaisille tarjottavan avustamistoiminnan osalta komissio esitti lisäksi toissijaisen syyn sille, että se katsoi – vaikka kyseisten toimintamuotojen katsottaisiin olevan luonteeltaan taloudellisia – ettei kilpailu-
keutta ole rikottu.

- 120 Tältä osin on huomautettava, että perustelujen puuttumista tai riittämättömyyttä on pidettävä olennaisten menettelymääräysten rikkomista koskevana kanneperusteena, joka on sellaisena pidettävä erillään riidanalaisen päätöksen perustelujen virheellisyyttä koskevasta kanneperusteesta, joka on käsiteltävä tutkittaessa päätöksen aineellista oikeellisuutta (asia T-84/96, Cipeke v. komissio, tuomio 7.11.1997, Kok. 1997, s. II-2081, 47 kohta). Se, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole hyväksynyt kaikkia komission riidanalaisessa päätöksessä esittämiä huomioita, ei näin ollen estä sitä, että perusteluvollisuus katsotaan esillä olevassa asiassa täytetyksi.
- 121 Tämän vuoksi perusteluvollisuuden laiminlyömistä koskeva kanneperuste on hylättävä.

Kanneperuste, jonka mukaan puolustautumisoikeuksia on mahdollisesti loukattu

– Asianosaisten lausumat

- 122 Kantaja katsoo hallussaan olevien tietojen ja riidanalaiseen päätökseen liitettyjen asiakirjojen perusteella, ettei sille ole tiedotettu asianmukaisella tavalla komission toiminnasta siinä vaiheessa, kun tämä tutki kantelua. Kantajan mukaan komissio on erityisesti jättänyt mainitsematta epäilemättä lukuisia huomautuksia, kirjeitä ja analyyssejä, joiden perusteella se laati oman kantansa. Tämä merkitsee yleisen hallintomenettelyjen avoimuuden periaatteen loukkaamista.

123 Komissio toteaa, että tämä kanneperuste perustuu oletamaan siitä, että riidanalaista päätöstä tehdessään se on väistämättä tukeutunut suureen määrään asiakirjoja, joista kantaja ei ole tietoinen. Komissio toteaa ilmoittaneensa 25.9.2003 päivätysssä kirjeessään (ks. edellä 14 kohta) nimenomaisesti asiakirjat, joihin sen arviointi perustui ja joista kantaja oli täysin tietoinen ja joiden osalta kantaja on voinut esittää huomautuksensa. Komission mukaan kaikki olennaiset seikat, jotka komissio on ottanut huomioon kantelua tutkiessaan, sisältyvät kyseisiin asiakirjoihin. Komissio katsoo näin ollen, että puolustautumisoikeuksien loukkaamista, jonka kantaja väittää mahdollisesti tapahtuneen, ei ole tapahtunut.

– Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

124 Aluksi on todettava, että kantajan väitteet, joiden mukaan oletettavasti on olemassa suuri määrä asiakirjoja, joista se ei ole tietoinen, eivät ole ollenkaan yksityiskohtaisia. Vaikka kantajaa ei voida vaatia yksilöimään kyseessä olevia asiakirjoja, koska se väittää nimenomaan, että komissio ei ole antanut niitä sille tiedoksi, on kuitenkin todettava, ettei kantaja esitä edes aihetodisteita, joiden perusteella voitaisiin uskoa, että tällaisia asiakirjoja olisi olemassa ja että ne olisivat olleet ratkaisevia riidanalaista päätöstä laadittaessa. Komissio toimitti myöhemmin ainoan kantajan nimenomaisesti mainitseman asiakirjan, jota ei ollut mainittu komission 25.9.2003 päivätysssä kirjeessä, eli 3.11.1998 päivätyn asiakirjan. Kuten edellä todetaan, tässä kirjeessä ei esitetä seikkoja, jotka olisivat voineet olennaisesti vaikuttaa esillä olevan asian ratkaisuun (ks. edellä 36–39 kohta), minkä lisäksi kantaja oli tietoinen sekä tämän kirjeen olemassaolosta että sen pääasiallisesta sisällöstä.

125 Kantaja väittää kanteessaan ”tulleensa ilmiselvästi” siihen lopputulokseen, ettei sille ole tiedotettu asianmukaisella tavalla komission toiminnasta tutkinnan aikana, ”komission päätökseen liitettyjen asiakirjojen perusteella”. Riidanalaiseen päätök-

seen ei kuitenkaan ole liitetty asiakirjoja. Kantaja ei täsmennä, mistä liitteistä on kyse tai minkä näiden yksilöimättömien asiakirjojen sisältämien seikkojen perusteella se on tehnyt tämän päätelmän. Kantajan väitettä, jonka mukaan komissio on tukeutunut suureen määrään asiakirjoja, joita ei ole toimitettu kantajalle, ei näin ollen ole perusteltu.

126 Lisäksi komissio väittää, ettei esillä olevassa asiassa ole olemassa muita merkityksellisiä asiakirjoja kuin ne, jotka on mainittu 25.9.2003 päivätyyn kirjeen liitteessä. Tätä väitettä tukee komission oikeudellinen arviointi, jossa se tukeutui edellä mainitussa asiassa SAT Fluggesellschaft annettuun tuomioon ja katsoi, että esillä olevassa asiassa kyseessä oleva Eurocontrolin toiminta ei kokonaisuudessaan ollut taloudellista toimintaa eikä Eurocontrolin moitittu toiminta missään tapauksessa rikkonut yhteisön kilpailusääntöjä. Tämän arvioinnin perusteeksi riidanalaisessa päätöksessä oli riittävää esittää ne asiakirjat, joihin se päätöksessä vetosi arviointinsa tueksi, eikä ollut tarpeen, toisin kuin kantaja väittää, toteuttaa teknisiä analyyseja tai tutkia yksityiskohtaisesti niitä vaikutuksia, joita Eurocontrolin toiminnalla saattoi olla kilpailuun kyseessä olevalla alalla.

127 Näin ollen puolustautumisoikeuksien loukkaamista koskeva väite on hylättävä.

128 Tämän vuoksi kolmas kanneperuste on hylättävä.

129 Edellä esitetyn perusteella kantajan kumoamisvaatimus on hylättävä.

5. *Asian selvittämistoimia koskevat pyynnöt*

Asianosaisten lausumat

- 130 Kantaja pyysi kanteessaan sekä 27.4.2005 päivätyssä kirjelmässään asian selvittämistoimia. Ensimmäinen pyyntö koskee sitä, että komissio toimittaisi kaikki sen virkamiesten esillä olevassa asiassa laatimat asiakirjat ja kaikki Eurocontrolilta saamansa kantelua koskevat asiakirjat sekä kopion teknisistä analyyseista, joita sisäinen tai ulkoinen henkilöstö on sen mukaan tehnyt. Toinen pyyntö koskee yhtäältä kilpailu- ja liikennepääosastojen entisten johtajien sekä Eurocontrolin entisen pääjohtajan kuulemista todistajina 3.11.1998 päivätyyn kirjeen sisällön ja siihen liitetyn analyysin osalta ja toisaalta sitä, että komissio toimittaa sen ja Eurocontrolin 3.11.1998 päivätyyn kirjeen jälkeen toisilleen lähettämät asiakirjat.
- 131 Komissio vastustaa kantajan pyyntöjä ja väittää, että näissä pyynnöissä mainittujen henkilöiden kuuleminen ei voi paljastaa riidanalaisen päätöksen tutkimisen kannalta hyödyllisiä tietoja ja ettei ole olemassa muita merkityksellisiä asiakirjoja kuin 25.9.2003 päivätyssä kirjeessä luetellut asiakirjat.

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

- 132 Kaiken edellä esitetyn valossa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on voinut antaa ratkaisunsa vaatimusten, kanneperusteiden sekä kirjallisen ja suullisen menettelyn aikana esitettyjen perustelujen pohjalta sekä ottaen huomioon esitetyt asiakirjat.

- 133 Näissä olosuhteissa kantajan esittämät asian selvittämistoimia koskevat pyynnöt on hylättävä.

Oikeudenkäyntikulut

- 134 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 87 artiklan 2 kohdan mukaan asianosainen, joka häviää asian, veloitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut. Koska kantaja on hävinnyt asian ja komissio on vaatinut oikeudenkäyntikulujensa korvaamista, kantaja on veloitettava korvaamaan oikeudenkäyntikulut.
- 135 Työjärjestyksen 87 artiklan 4 kohdan kolmannen alakohdan mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin voi määrätä, että väliintulijan on vastattava omista oikeudenkäyntikuluistaan. Esillä olevassa asiassa komissiota tukenut väliintulija vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIN (toinen jaosto)

on ratkaissut asian seuraavasti:

- 1) Kanne hylätään.**

- 2) **SELEX Sistemi Integrati SpA vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan, ja se veloitetaan korvaamaan komission oikeudenkäyntikulut.**

- 3) **Euroopan lennonvarmistusjärjestö vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan.**

Pirrung

Meij

Pelikánová

Julistettiin Luxemburgissa 12 päivänä joulukuuta 2006.

E. Coulon

kirjaaja

J. Pirrung

jaoston puheenjohtaja

Sisällys

Asiaa koskevat oikeussäännöt	II - 4804
1. Eurocontrolin oikeudellinen perusta	II - 4804
2. Yhteisön oikeus	II - 4805
Tosiseikat ja oikeudenkäyntiä edeltänyt menettely	II - 4809
1. Eurocontrolin rooli ja toiminta	II - 4809
2. Oikeudenkäyntiä edeltänyt menettely	II - 4811
Oikeudenkäyntimenettely ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa ja asianosaisten vaatimukset	II - 4815
Oikeudellinen arviointi	II - 4817
1. Kantajan vaatimuksen, jonka mukaan riidanalainen päätös on kumottava ja/tai sitä on muutettava, tutkittavaksi ottaminen	II - 4817
2. Kantajan esittämien uusien kanneperusteiden tutkittavaksi ottaminen	II - 4818
Asianosaisten huomautukset	II - 4818
Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta	II - 4819
3. Väliintulijan esittämän perusteen, joka koskee sen kansainvälisen oikeuden mukaista immuniteettia, tutkittavaksi ottaminen	II - 4821
4. Kumoaamisvaatimus	II - 4823
Ensimmäinen kanneperuste, joka koskee ilmeistä arviointivirhettä sen osalta, voidaanko EY 82 artiklaa soveltaa Eurocontroliin	II - 4824
Eurocontrolin tekninen standardointitoiminta	II - 4826
– Asianosaisten lausunat	II - 4826
– Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta	II - 4828

Tutkimus- ja kehitystoiminta, erityisesti prototyyppien hankinta ja immateriaalioikeusjärjestelmä	II - 4832
– Asianosaisten lausumat	II - 4832
– Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta	II - 4832
Kansallisten viranomaisten avustamistoiminta	II - 4837
– Asianosaisten lausumat	II - 4837
– Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta	II - 4838
Toinen kanneperuste, joka koskee ilmeistä arviointivirhettä sen osalta, onko Eurocontrol rikkonut EY 82 artiklaa	II - 4841
Asianosaisten lausumat	II - 4841
Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta	II - 4843
Kolmas kanneperuste, jonka mukaan olennaisia menettelymääräyksiä on rikottu	II - 4846
Perusteluvaikeutteen laiminlyömistä koskeva väite	II - 4847
– Asianosaisten lausumat	II - 4847
– Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta	II - 4848
Kanneperuste, jonka mukaan puolustautumisoikeuksia on mahdollisesti loukattu	II - 4849
– Asianosaisten lausumat	II - 4849
– Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta	II - 4850
5. Asian selvittämistoimia koskevat pyynnöt	II - 4852
Asianosaisten lausumat	II - 4852
Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta	II - 4852
Oikeudenkäyntikulut	II - 4853